

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Första kammaren.

Nr 34.

## Lördagen den 11 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 80, angående anslag till en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation; och

nr 84, med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om ändrad lydelse av 8 kap. 25 § strafflagen.

Justerades protokollet för den 6 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Föredrogs och godkändes riksdagens kanslideputerades nästlidne dag bordlagda memorial nr 2, angående registrators- och kanslistbefattningen i riksdagens kansli.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens andra tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtanden nr 4 och 5.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 8 och 10 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

*Punkterna 1—26.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Första kammarens protokoll 1916. Nr 34.*

Anslag till av-  
löning åt  
svenska  
pastorn i  
Köpenhamn  
m. m.

### Punkten 27.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder anvisa på extra stat för år 1917 ett anslag av 35,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *G. H. von Koch* väckt motion nr 44, däri hemställts, att riksdagen ville besluta, att svenska pastorn i Köpenhamn från och med år 1917 erhöles en avlöning av 6,000 kronor, vilket medförde, att det under åttonde huvudtitelns punkt 26 begärda anslaget å 35,000 kronor höjdes till 36,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å herr von Kochs ovanberörda motion, för religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder anvisa på extra stat för år 1917 ett anslag av 35,000 kronor.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herrar *C. J. G. Swartz*, *O. M. Strömberg*, *H. H. K. Ericson*, *G. M. H. Ekelund* och *S. E. J. Lübeck*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till herr von Kochs ovanberörda motion, för religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder anvisa på extra stat för år 1917 ett anslag av 36,000 kronor.

Herr *Bergqvist*: Herr talman, mina herrar! Vid punkt 27 i utskottets utlåtande har fogats en reservation av åtskilliga ledamöter i utskottet, och till denna reservation skulle också jag anslutit mig, om jag varit närvarande vid huvudtitelns slutbehandling. Då jag icke var tillstädes vid detta tillfälle, ber jag nu att få yttra några ord i anledning av denna fråga.

Frågan gäller, huruvida en framställning från svenska pastorn i Köpenhamn om löneförhöjning till 6,000 kr. om året skall bifallas eller om riksdagen endast skall bevilja den av utskottet föreslagna summan, 5,000 kr. Ser man på, vad i ärendet förekommit, finner man, att den ifrågasatta förhöjningen med 2,000 kronor om året tillstyrkts först och främst i en framställning från svenske ministern i Köpenhamn; sedan har svenska kyrkans missionsstyrelse, som blivit hörd i ärendet, jämväl tillstyrkt denna förhöjning liksom även statskontoret, som haft saken under behandling.

Om man ser på de skäl, som i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet blivit andragna, synas även de giva vid handen, att denna löneförhöjning är väl motiverad. Mot slutet av sitt anförande gör emellertid herr statsrådet en jämkning och stannar å halva vägen utan att egentligen för denna ståndpunkt anför några särskilda motiv.

En motion har också blivit framförd i frågan om yrkande om 2,000 kr. löneförbättring åt pastorn i Köpenhamn. För min

del kan jag icke annat än livligt instämma i yrkandet om denna löneförhöjning. Jag anser behovet av densamma vara till fullo ådagalagt. Visserligen har invänts, att Köpenhamn är en relativt billig ort, men å andra sidan har det också framhållits, att den svenska pastorn i Köpenhamn måste deltaga i åtskillig föreningsverksamhet, som medför kostnader och uppoffringar för honom. Därjämte vet jag, att han, som varit anställd i Sydafrika, i Johannesburg, fått vidkännas mycket stora uppoffringar för sin långa flyttning, vilka uppoffringar inverkat på hans ekonomi. Då därtill kommer, att pastor Boman är en synnerligt dugande prästman, som har alla förutsättningar för en framgångsrik verksamhet på den plats där han är ställd, synes det mig, som om riksdagen genom att bevilja det begärda lönetillskottet borde söka kvarhålla honom på den plats han nu är.

*Anslag till av-  
löning åt  
svenska  
pastorn i  
Köpenhamn  
m. m.  
(Forts.)*

Det har framförts åtskilliga betänkligheter i avseende å de konsekvenser, denna löneförhöjning skulle komma att medföra. Jag tror dock icke, att dessa farhågor äro synnerligt starkt grundade. Ty om man ser på de löner, som utgå till med pastor i Köpenhamn jämställda prästmän, finner man, att dessa i de flesta fall överstiga, vad här nu begärts. Sålunda meddelas i departementschefens yttrande, att ersättningen till sjömansprästen i Calais-Dunkerque beräknas till 7,489 kr. samt att pastor vid svenska församlingen i London äger uppbära en avlöning av 460 pund sterling d. v. s. vid normal växelkurs något mera än 8,000 kr. Dessa båda prästmän äga därjämte, liksom pastorn i Köpenhamn, att åtnjuta bostadsförmån. Till pastorn vid svenska församlingen i Berlin har fr. o. m. år 1908 av statsmedel utgått en årlig lön av 6,000 kr.

Under sådana förhållanden synes det mig, som om dessa befarade konsekvenser icke skulle kunna vara av beskaffenhet att föranleda avslag på den gjorda framställningen eller åtminstone halvt avslag. Jag ber därför, herr talman, att för min del få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall för min del be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Särskilt vill jag peka på, att ett beslut på den föredragna punkten, som skulle gå längre än vad som Kungl. Maj:t föreslagit, alldeles uppenbart måste komma att återverka på en hel del med ifrågavarande pastor likställda prästmän, placerade på andra håll i utlandet. Det kan icke vara lämpligt att i detta avseende gå längre än Kungl. Maj:t föreslagit, och jag ber därför som sagt att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr W a v r i n s k y: Herr talman! Jag har begärt ordet därför, att jag äger personlig kännedom om den församling, som det här är fråga om.

Under min resa i Syd-Afrika besökte jag även Johannesburg och hade tillfälle att i svenska församlingens församlings-

Anslag till av-  
löning åt  
svenska  
pastorn i  
Köpenhamn  
m. m.  
(Forts.)

hus närvara vid ett möte, som hölls där för att hälsa mig välkommen. Jag gjorde mid noga underrättad om, hurudana pastors förhållanden voro till församlingen och vad värde de satte på honom. Jag besökte även hans hem och såg på närmare håll, huru han förvaltade sitt ämbete. Det väckte min synnerliga beundran. Han var omtyckt och ärad av alla. Han uppoffrade så mycket där nere, att jag till och med kände mig manad att giva honom vissa förebräelser för att han gick längre, än man rimligtvis kunde begära.

Under min vistelse därnere såg jag många svenskar, som misskött sig och knappast förtjänade de uppoffringar, han gjorde för deras skull och den medömkan han hyste med dem. Det var mycket svåra förhållanden i Johannesburg, och detta gjorde att han ville komma till en annan plats.

Nu tror jag visserligen icke, att Köpenhamn är mycket bättre i detta avseende. Det finnes även där en stor föreningsverksamhet, såsom en föregående talare sade. Pastor drages till och kommer i beröring med mycket fattigt folk, som söka hans hjälp, och den här ifrågavarande prästmannen har alltid haft svårt att neka, när han kunnat hjälpa. Jag tror därför, att hans ekonomiska förhållanden mången gång varit mycket tryckande, och med hänsyn till vad jag lärt känna därnere, vill jag uttala den livligaste önskan, att motionen och reservationen måtte bifallas. Häremot talar då, att Kungl. Maj:t först och främst funnit sig föranlåten att stanna vid ett belopp, som blott med 1,000 kronor överstiger vad den föregående pastorn innehåft av statsmedel, men jag hoppas, att det icke kommer att upptas illa, ifall riksdagen begagnar tillfället att honorera en förbindelse till en uppoffrande prästman, som tjänat därnere i Syd-Afrika under mycket svåra omständigheter och som, efter vad jag kan förstå, är en verklig prydnad för det svenska prästerskapet.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Koch: Herr talman! Den fråga, som här föreligger kan nog synas liten, men i själva verket är den dock ganska betydelsefull för den person, som närmast beröres av densamma, nämligen svenska pastorn i Köpenhamn.

Jag har särskilt haft anledning att fästa mig vid den sociala verksamhet, som av honom utövas i Köpenhamn för de fattiga. Jag vill erinra om, att församlingen består av icke mindre än 18,000, i Sverige födda personer, som vistas i Köpenhamn, och att en stor del av dessa personer äro i behov av hjälp vid olika tillfällen. Det har där kommit till stånd en storartad hjälpverksamhet i vilken den ifrågavarande prästmannen är ledaren, bland annat en understödsförening, som varje år delar ut omkring 4,000 kr. till mellan 1- och 2,000 personer, och föröfrigt förekommer, såsom jag i min motion angiver, en vitt utgrenad hjälpverksam-

het av olika slag. Jag tror, att alla, som haft tillfälle att taga del av socialt hjälparbete av olika slag, måste giva mig rätt, när jag säger, att det är av ganska betydande vikt att den, som har hand om dylika arbeten, själv står på en ekonomiskt tryggad bas. Av handlingarna, och icke minst av herr ecklesiastikministerns yttrande, framgår ganska tydligt, att det ställes stora krav på denne prästman, som icke låta sig avvisas.

*Anslag till av-  
löning åt  
svenska  
pastorn i  
Köpenhamn  
m. m.  
(Forts.)*

Det kan visserligen nu sägas, att den ökning, som här ifrågasatts, är betydande. Men jag vill erinra om, att det här gäller en person, som bor i utlandet, och i utlandet är det mycket svårare att skaffa sig biförtjänst av ena eller andra slaget än om man är bosatt i hemlandet. Och vidare är det den omständigheten, att den församling det nu gäller i alldeles särskild grad är fattig. Det finnes endast ett mycket litet fåtal personen över huvud taget som äro mera bemedlade. Det stora flertalet äro arbetare och hantverkare, vilka i allmänhet hava en dålig ekonomisk ställning.

En omständighet till slut, herr talman, synes mig ganska beaktansvärd i detta sammanhang, och det är den, att, om jag förstär saken rätt, ökade krav komma att ställas på personer i utlandet, som äro i den ställningen, att de skola hjälpa och biträda nödlidande svenskar. Man kan visserligen icke profetera om, vad som kommer att inträffa efter kriget. Men antagligen kommer en betydande emigration till stånd på olika orter, och det synes mig därför ganska betydelsefullt att de personer i utlandet, som skola hjälpa behövande svenskar och uppehålla svenskheten därute, också ha den ekonomiska ställning, att de kunna utföra sitt arbete på ett tillfredsställande sätt. I detta avseende synes det mig särskilt beaktansvärt, vad reservanterna säga, nämligen att det synes dem vara av synnerlig vikt att i utlandet anställas dugande personer, vilka även under en längre tid kunna förväntas vilja kvarstå å sina befattningar.

Ur dessa synpunkter skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Swartz: Jag skall be att i korthet få angiva anledningen, varför jag anslutit mig till reservationen.

Jag vill då först säga, att redan den omständigheten, att en prästman verkat i 10 år, därav 5 år i utlandet i en så makt-påliggande tjänstgöring som denne gjort och nu blivit kyrkoherde i en församling med 18,000 medlemmar, synes mig till fullo motivera en avlöning av 6,000 kr. Men vad som särskilt gjort, att jag, oaktat Kungl. Maj:ts föreslagit en nedprutning till 5,000 kronor, likväl vill hålla på 6,000 kronor är det bestämda uttalande om nödvändigheten av lönens sättande till detta belopp, som gjorts av en person, som, såvitt jag förstår, bäst av alla är inne i situationen och bäst förstår att bedöma, vad som är nödvändigt, nämligen Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn. Han har för sin del alldeles bestämt förklarat, att det vore nöd-

Anslag till av-  
löning åt  
svenska  
pastorn i  
Köpenhamn  
m. m.  
(Forts.)

vändigt att höja lönen, och att 6,000 kronor efter hans uppfattning vore en skälig avlöning. Detta uttalande har han sedermera för mig muntligen understrukt, därvid han tillika meddelade, att det vore hans bestämda mening att, om icke från statens sida dessa 6,000 kr. ställdes till kyrkoherde Bomans disposition, han måste söka åstadkomma det felande beloppet genom sammanskott inom svenska församlingen i Köpenhamn. Detta anser jag för min del vara synnerligen olyckligt och en mycket olämplig utväg ur alla synpunkter, och jag är fullt övertygad om, att även herr ecklesiastikministern delar den uppfattningen, att denna utväg icke bör anlitas. Jag är därför fullkomligt övertygad om, att, för den händelse riksdagen skulle komma att på grund av uttalandet från ecklesiastikministerns sida, att beloppet av denna löneförhöjning borde stanna vid 1,000 kr. — om riksdagen, säger jag, skulle finna denna motivering så övertygande, att riksdagen med anledning därav beslutade avslå framställningen om en förhöjning till 6,000 kr. och bifalla av Kungl. Maj:t föreslagna 5,000 kronor, skall i alla fall, för den händelse erfarenheten kommer att visa, att vad sålunda blivit mig sagt av Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn är riktigt, herr ecklesiastikministern vara den förste att vid en kommande riksdag söka åstadkomma ändring i ett förhållande, som han främst av alla måste inse vara ett missförhållande.

Då jag för min del ansett det vara av vikt att redan från början hindra uppkomsten av ett sådant missförhållande, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Westman: Herr talman, mina herrar! Den åtgärd att nedpruta det begärda anslaget, som jag vidtagit, har, det måste jag erkänna, varit en vanerörelse. Jag har vid uppgörande av statsverkspropositionen blivit så van att pruta och spara, att jag kommit att göra det även i detta fall. Men efter de upplysningar, som här lämnats av flera talare, kan jag försäkra, att jag med jämnmod skall finna mig uti, om riksdagen beviljar det högre anslaget. Jag hoppas för övrigt, att statsutskottets ärade ordförande skall visa liknande jämnmod vid en punkt längre fram, när jag kommer att försöka att förmå kamraren att höja det av statsutskottet tillstyrkta anslaget med samma belopp, varom här är fråga eller 1,000 kronor.

Herr Pers: Herr greve och talman! Av en tillfällighet har jag icke blivit antecknad bland reservanterna, men jag avsluter mig till dem och vill för min del säga, att de konsekvenser, som skulle följa av att den högre lönen, 6,000 kronor, beviljades icke förefalla mig alltför avskräckande. Det är att märka, att denne prästman torde ha att verka bland det största antal fattiga svenskar, som någon prästman i utlandet över huvud taget har att göra med i sin tjänst, och när han i denna sin egenskap får lov att se till, att dessa fattiga människors behov bli till-

godosedda, bör han själv icke vara i den ställningen, att han måste leva av allmosor från andra. Det får sedan också tagas i betraktande, att den föreslagna avlöningen av 6,000 kronor icke komme att bliva större än en medelmåttig kyrkoherdeavlönning hemma i landet, och en sådan tycker jag, att man bör bestå den svenske prästmannen i Köpenhamn. Jag ansluter mig till reservanternas förslag.

*Anslag till avlöning åt svenska pastorn i Köpenhamn m. m.*  
(Forts.)

Herr Nilsson, Johan: Det skäl man först och främst anför för att gå med på den högre lönen av 6,000 kronor är att den förutvarande innehavaren av denna befattning hade en sådan lön. Men det är att märka, att denna lön för honom bestämdes till detta belopp efter mångårig verksamhet i Köpenhamn, under det att det nu är fråga om en begynnelselö, då den pastor det gäller är nykommen till Köpenhamn. Det har vidare anförts som skäl, att pastorn där har stora utgifter på grund av välgörenhet och arbete tillsammans med välgörenhetsinrättningar. Enligt min tanke anlägger man därvid en synpunkt, som icke har något att göra med denna lönefråga. Om det är så, att denne pastor av sådan anledning har stora utgifter utanför sin rent kyrkliga verksamhet, bör man behandla den saken i annat sammanhang.

Då jag finner, att den lön, som utskottet kommit till, kan anses vara väl avvägd, särskilt då man tager i betraktande, att han icke blott erhåller denna lön utan även en utmärkt bostad, ber jag få yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Jag ber att endast med några få ord få understryka nödvändigheten av att det högre beloppet beviljas, ty jag tror, att det är synnerligen viktigt, att man på dessa kyrkoherdeposter i utlandet får verkligt dugande personer, som kunna värdigt representera den svenska kyrkan. Om icke lönerna bestämmas till erforderliga belopp, kan man icke påräkna att få tillräckligt betydande personer att på detta sätt upprätthålla den svenska kyrkan i utlandet. Man skall besinna, att prästen där står ensam och icke såsom kyrkoherdarne här hemma under biskopens omedelbara inseende. Ärkebiskopen gör en och annan resa någon gång för att inspektera i utlandet, men i det stora hela måste kyrkoherden i en sådan utlandsförsamling stå ensam, och således ställas på honom väsentligt högre krav än man vanligen kan ställa på en innehavare av en sådan tjänst.

Dessutom skall jag be att få erinra om att enligt den nya löne-regleringen för prästerskapet medellönen för en kyrkoherde hemma i landet kommer att uppgå till omkring 5,200 kronor, och då begynnelselönen här är så pass hög, synes det rimligt att man avlönar en kyrkoherde i en utlandsförsamling, vilken har att sörja för omkring 18,000 personer, med ett belopp, som något överstiger medellönen här hemma.

Jag ber att få förorda, att det högre beloppet beviljas.

Anslag till av-  
löning åt  
svenska  
pastorn i  
Köpenhamn  
m. m.  
(Forts.)

Herr Ekelund: Då jag också är antecknad bland reservanterna, skall jag be att få angiva mina synpunkter i denna sak.

Det är ju ganska påtagligt på grund av vad här förut anförts, att ifrågavarande prästman väl behöver dessa 6,000 kronor för att kunna ha sin ekonomi tillfredsställande ordnad, om han skall kunna utöva någon gagnande verksamhet. Jag skall be att särskilt få fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som omtalas i statsverkspropositionen. Där står nämligen, att den nuvarande svenska pastorns i Köpenhamn företrädare utom sin avlöning av 6,000 kronor hade för den verksamhet, som han utövade i Lund, en inkomst av mellan 3,000 och 4,000 kronor, varigenom han erhöll en sammanlagd årlig inkomst på cirka 9,000 à 10,000 kronor. På detta sätt blev ju hans inkomst i varje fall vida större än den, som skulle komma den nuvarande pastorn till del, även om det högsta föreslagna beloppet eller 6,000 kronor beviljades.

På dessa skäl herr talman, ber jag få tillstyrka reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Gent emot herr Pers' yttrande rörande konsekvenserna vill jag genmäla, att det väl ändå icke är möjligt annat än att ett beslut i enlighet med reservationen skulle medföra avsevärda konsekvenser. Då man kan påvisa, att åtskilliga andra pastorer, som äro placerade på dyrare orter, icke ha högre lön än den som pastorn i Köpenhamn hittills har haft och därtill i motsats till honom icke ha någon bostad, lär det vara uppenbart, att ett beviljande av 6,000 kronor i detta fall med absolut säkerhet kommer att åberopas som skäl för bifall till en ökning även ifråga om andra, på liknande sätt anställda prästmän. För övrigt får jag säga, att det var något förvånande att höra den förutvarande chefen för finansdepartementet förklara, att han i en fråga som denna gav högre vitsord åt uppfattningen hos en enskild man, som ministern i Köpenhamn, än åt Kungl. Maj:t, som väl underkastat förslaget en allsidig utredning och haft tillfälle att överblicka frågan ur alla synpunkter.

Herr Strömberg: Emot den föregående talaren, som betonat de vådliga konsekvenserna av ett beslut i enlighet med reservationen, ber jag få göra gällande, att dessa icke torde vara så farliga. Vi skola komma ihåg beträffande denna befattning i Köpenhamn, att den föregående innehavaren av platsen just erhöll samma belopp, 6,000 kronor, som det nu är fråga om att bevilja, varav visserligen endast 4,000 kronor lämnades av staten och 2,000 kronor av missionsstyrelsen. Dessa 2,000 kronor skola nu indragas, och mennigen är blott att ställa honom på samma lönenivå som hans företrädare.

På detta och andra skäl, som anförts från olika håll, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Swartz: Med anledning av den näst föregående talarens »förvåning» över att jag kunde sätta mera tro till ett uttalande



från Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn än till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vill jag endast hänvisa till att jag grundade mitt omdöme på de motiveringar, som blivit förebragta ifrån båda dessa håll. Jag fann för min del den första motiveringen bevisande. Den andra fann jag däremot skäligen litet bevisande, och jag fick av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rätt i denna min uppfattning, då han förklarade efter mitt förra anförande, att det icke fanns något annat skäl för denna åtgärd att sänka beloppet från 6,000 till 5,000 kronor än det vanliga skälet att vilja pruta. Det var detta skäl, som jag ansåg otillräckligt i detta fall. Jag ansåg det med förlov sagt vara att »sila mygg och svälja kameler», och det föreföll mig, som om myggsilningen i detta fall skulle komma att medföra obehagliga konsekvenser.

*Anslag till av-  
löning åt  
svenska  
pastorn i  
Köpenhamn  
m. m.  
(Forts.)*

Herr Fahlén: Herr talman! Jag kan icke förstå, huru ett bifall till reservationen kan föranleda några farliga konsekvenser. Däremot har jag ganska god kännedom om det utmärkta sätt, varpå ifrågavarande prästman skött sin uppgift och i övrigt representerat svensk kultur och svenskt namn i Syd-Afrika. Om kammarens ledamöter i allmänhet kände detta lika väl som jag, är jag övertygad om, att detta skulle vara ett tillräckligt skäl för kammaren att riskera de vådliga konsekvenser, om vilka här har talats. För mig är kännedomen om denne prästmans föregående verksamhet avgörande, i synnerhet då jag tror mig veta, att hans ekonomiska omständigheter äro långt ifrån lysande.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

#### *Punkterna 28—84.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 85.*

På grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte, i likhet med vad för innevarande år ägt rum, för uppehållande av undervisning i entomologi och vård av de entomologiska samlingarna vid universitetet i Lund anvisa på extra stat för år 1917 ett belopp av 3,000 kronor, att utgå under förutsättning att fullt lämplig person för tjänstgöringens bestridande funnes att tillgå.

*Anslag till  
undervisning i  
entomologi vid  
Lunds univer-  
sitet.*

Herr Swartz: Efter det denna huvudtitel inkommit på riksdagens bord har av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartemen-

Anslag till  
undervisning i  
entomologi vid  
Lunds univer-  
sitet.  
(Forts.)

tet ingått meddelande därom, att fråga uppkommit om avlåtande till riksdagen av en framställning, som är ägnad att öva inverkan på det i denna punkt 85 omförmälda ärende angående undervisning i entomologi och vård av de entomologiska samlingarna vid universitetet i Lund. För att icke ett beslut i denna punkt må föregripa behandlingen av det ärende, varom herr ecklesiastikministern lämnat detta meddelande, torde icke någon annan åtgärd vara att vidtaga än att återremittera denna punkt till utskottet, och jag ber att få framställa yrkande härom.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande punkt endast yrkats, att densamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

#### *Punkterna 86—90.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 91.*

Lades till handlingarna.

#### *Punkterna 92—96.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 97.*

Lades till handlingarna.

#### *Punkterna 98—119.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 120.*

Om upprättan-  
de av nya  
lärartjänster  
vid allmänna  
läroverken.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för beredande av medel att från och med den 1 januari 1917 vid de allmänna läroverken upprätta 4 lektors- och 5 adjunksbefattningar, fördelade på de särskilda läroverken såsom Kungl. Maj:t funne gott bestämma. höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 31,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för beredande av medel att från och med den 1 januari 1917 vid de allmänna läroverken upprätta 2 lektors- och 4 ad-

junktsbefattningar, fördelade på de särskilda läroverken såsom Kungl. Maj:t funne gott bestämma, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 20,000 kronor.

*Om upprättande av nya  
lärartjänster  
vid allmänna  
läroverken.*

(Forts.)

Herr statsrådet Westman: Den ökning av lärjungeantalet, som fortgår vid de allmänna läroverken, gör det nödvändigt att man år för år ökar antalet lärarkrafter. Vill man under sådana förhållanden undvika, att det extralärarsystem, som givit anledning till så många bittra klagomål, oskäligt utvidgas, måste man hålla jämna steg med utvecklingen och även inrätta ett ökat antal ordinarie tjänster. I sina framställningar till föregående och innevarande års riksdagar har Kungl. Maj:t inskränkt sig till att föreslå endast ett så stort antal nya ordinarie tjänster, som varit oundgängligt för att icke antalet extralärare skulle springa i höjden.

I fjol nedprutade emellertid riksdagen det begärda antalet tjänster med tre och i år föreslår statsutskottet en nedprutning med samma antal eller från 9 tjänster till 6. Samtidigt härmed föreslår emellertid utskottet under en följande punkt, att antalet extralärare skall höjas med 3. Utskottet räknar alltså med lika många lärarkrafter i det hela, som Kungl. Maj:t har gjort. När utskottet i den punkt, som nu behandlas, föreslår en nedsättning av det begärda anslaget med 11,000 kronor, måste således utskottet under en följande punkt, som rör antalet extralärare, begära en höjning, och denna uppgår till 8,100 kronor. Vad utskottet vinner, är således en besparing av endast 2,900 kronor.

Jag ber att få uttrycka mitt beklagande av att statsutskottet ansett sig böra föreslå en dylik nedsättning av anslaget till en kår, som arbetar under synnerligen brydsamma ekonomiska förhållanden och som har fått se sin lönefråga uppskjuten till följd av världskrigets verkningar. Utan tvivel skulle denna kår fatta det som en uppmuntran och ett erkännande, om riksdagen visade det intresse för dess verksamhet, att den beviljade det antal ordinarie tjänster, som är behövt för att extralärarnas antal icke skall stiga i höjden utöver det nuvarande.

Som ärendet nu ligger, inser jag emellertid, att det icke finnes några som helst utsikter att förmå riksdagen att frångå statsutskottets förslag, och jag har begärt ordet endast för att uttrycka en förhoppning, att i framtiden framställningar i samma syfte som Kungl. Maj:ts förslag måtte vinna kammarens välvilliga beaktande.

Herr Strömberg: Herr talman! Gentemot herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ber jag att få nämna, att det från utskottets sida visst icke varit meningen att underkänna det arbete, som vår aktade läroverkslärarkår utför; men såsom herr statsrådet utan tvivel väl känner till, har det under flera år varit mycket delade meningar inom utskottet om lämpligheten av att i den takt som föreslagits öka antalet av dessa lärarbefattningar, särskilt innan lönerегleringsfrågan blivit mera utredd. Resultatet av förhandlingarna i år, det kan jag säga här i kammaren, är en kompromiss, vari-

*Om upprättan-  
de av nya  
lärartjänster  
vid allmänna  
läroverken.  
(Forts.)*

genom utskottet också gått med på inrättandet av de utav Kungl. Maj:t såsom nödvändiga framställda 18 tjänsterna, ehuru utskottet fördelat dem på tre år i stället för att Kungl. Maj:t begärt att de skulle fördelas på endast två år.

Med hänsyn till denna kompromiss, och då vi i alla fall hava tillgodosett det antal Kungl. Maj:t begärt, nämligen 18 stycken, ehuru deras inrättande som sagt enligt utskottets förslag är fördelat på 1917, 1918 och 1919, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Det är med en viss tvekan som jag tager till orda i en angelägenhet, som rör min egen kår, och detta därför att det ju ligger nära till hands att tro, att min uppfattning i denna sak inte är alldeles oförvillad. Men då det förefaller mig, som om vissa missuppfattningar inom statsutskottet gå igen och se ut att bliva konstanta, ber jag att få yttra ett par ord.

Utskottet säger här, att det nu »icke kan godtaga de beräkningsgrunder angående behovet av ordinarie ämneslärare», som läroverksöverstyrelsen år 1913 ansåg böra tillämpas. Några direkta skäl för detta underkännande av läroverksöverstyrelsens beräkningsgrunder lämnas nu icke. Men man får kanhända en liten vägledning i ett par ord, som stå ovanför. Det heter nämligen »i anslutning till dessa uttalanden». Och vad var det då för uttalanden? Jo, det var att riksdagen år 1914 inte närmare ville ingå på dessa frågor, därför att »frågan om en lönereglering för läroverkslärarkåren då vore under utredning av den utav Kungl. Maj:t tillsatta lärarlönenämnden». Nu är det så, att jag själv tillhörde — och förresten ännu tillhör — denna lärarelönenämnd, och det är för mig alldeles ofattbart, hur vårt arbete skulle kunna lägga något som helst hinder i vägen för statsutskottet att närmare ingå på dessa frågor. Jag tvingas därför att gissa, att orsaken ligger i vad som förut en gång från statsutskottets sida framhållits och som i någon mån kom fram i den siste ärade talarens yttrande, då han sade, att det under den sista tiden har varit mycket delade meningar om dessa saker.

Jag skall inte gå igenom sällskapsskålen — det är nämligen tre bestämda skäl, som kommit i sällskap i denna fråga — men ett av dem skall jag taga fram, därför att jag har ett visst fog för min misstanke just i avseende å detta skäl, d. v. s. frågan om kvinnans tillträde till gossläroverken; det är nämligen det enda, som varit föremål för omprövning i lärarelönenämnden. Om den saken sådan den ligger principiellt har jag ingen anledning att yttra mig nu, men det är klart, att även om kvinnan skulle få tillträde till våra gossläroverk, detta inte skulle i någon som helst mån inverka på det antal platser, som behöver tillsättas; detta antal är naturligtvis oberoende av huruvida de blivande innehavarna äro av maskulint eller feminint kön. Det är helt andra saker som betinga antalet. Det är ju inte så, att i händelse kvinnorna få tillträde, man inrättar alldeles nya platser för dem, utan de få ju tävla med männen om de gamla platser som finnas eller om de nya som inrättas.

Jag kan inte finna, att de rent skolpolitiska skälen i någon mån kunna rubba de gamla cirklarna, och jag har därför mycket svårt att räkna ut vad det är för fel i beräkningsgrunderna angående behovet av ordinarie ämneslärarplatser, och som gör att statsutskottet inte för sin del nu kan godkänna dessa grunder. Vi hava ju ett säkert instrument, varigenom vi kunna avläsa behovet av lärarkrafter, och det är antalet extralärare. Om det förhåller sig så, att detta antal ökas, tyder detta på att antalet lärjungar har ökat, såsom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss påpekade. Förhåller det sig så, att en extralärare är efter år befinner sig vid ett och samma läroverk, är ju detta ett tecken till att lärjungeökningen är konstant och att således ny plats verkligen behövs vid det läroverket. Vad som sedermera är av intresse är endast att se till att det finns kompetent folk för den nya platsen. Detta är precis läroverksöverstyrelsens beräkningsgrunder. År 1914 sade läroverksöverstyrelsen ifrån — den höstterminen fanns det 151 extralärare — att extralärarnas antal ökades med ungefär 10 om året, och det är naturligtvis den siffran, som är av betydelse.

*Om upprättan-  
de av nya  
lärartjänster  
vid allmänna  
läroverken.  
(Forts.)*

Nu har det varit en strävan hos riksdagen, och bör fortfarande vara det, att se till att denna extralärarkår inte i onödan ökas. Detta är klokt inte blott för skolornas skull, utan också för samhällets skull i dess helhet, ty därigenom beredes en större möjlighet för den hembildning, som har betydelse både för denna kammare och för riksdagen i sin helhet. Nu kan man säga, att detta är att anlägga bra stora synpunkter på en fråga sådan som denna, där det endast gäller ett par tre platser. Men man har rätt att vänta, att de stora synpunkterna skola återfinnas även i bagateller, alldeles som man har en viss rätt att vänta, att solen skall skina inte bara när man besår ett stort åkerfält.

Jag har visserligen ingen tanke på att härmed vinna någonting just nu, men för den händelse att de skolpolitiska skälen skulle ligga bakom, vore det bra att få taga upp de skälen till diskussion och söka utröna, huruvida de böra hava den betydelse för den närvarande situationen som man med ledning av vad som här anföres kan misstänka, att de hava på ett eller annat håll.

Herr Pers: Herr talman! De skolpolitiska vyer, som den föregående talaren ville lägga på denna fråga, tror jag icke återfinnas hos statsutskottet, åtminstone icke hos den avdelning, som närmast har förberett denna fråga. Den har tett sig betydligt enklare än så. Det är den ekonomiska situationen, som har inbjudit till att minska takten i fråga om fastställandet av antalet ordinarie lärartjänster, och den ekonomiska situationens verkan har förstärkts därav, att lönefrågan i alla fall står under beredning. Vidare tillkommer här den omständigheten, att extralärarna hava fått en så pass väsentlig förbättring i sin ställning, att den pression till följd av deras dåliga ställning, som förut har förefunnits, numera har bortfallit.

Skiftande synpunkter hava nog kommit till synes i frågan, men i stort sett tror jag, att dessa äro de huvudsakliga skälen, och

Om upprättan-  
de av nya  
lärartjänster  
vid allmänna  
läroverken.  
(Forts.)

jag tror, att de mycket väl kunna godtagas, varför jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

*Punkterna 121—143.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkterna 144 och 145.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 146—159.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkterna 160 och 161.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 162.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 163.*

Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens och Frostvikens församlingar bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 3,000 kronor att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Utskottet hade i förevarande punkt på åberopade skäl hemställt, att riksdagen måtte till beredande av möjlighet till skolgång för fattiga, på längre avstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens och Frostvikens församlingar bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 2,000 kronor att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Herr statsrådet Westman: Herr talman, mina herrar! För fjorton år sedan beviljade riksdagen för första gången ett anslag för att i vissa lappmarkssöcknar bereda sådana skolpliktiga barn, som äro bosatta på så långt avstånd från skolan, att de icke kunna få tillfälle till skolgång utan inackordering, möjlighet att komma i åtnjutande av skolundervisning. Sedermera har riksdagen utdelat understöd till allt flera socknar inom Lappmarken ävensom till en socken i Jämtlands län, nämligen Hotagen, där förhål-

landena äro jämförliga med de, som råda i lappmarkssocknarna. Kungl. Maj:t har nu begärt, att anslag måtte lämnas till ytterligare en socken i Jämtlands län, nämligen till Frostviken.

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.  
(Forts.)*

Förhållandena där äro fullt jämförliga med förhållandena i lappmarkssocknarna. Socken är mycket stor: den omfattar icke mindre än 42 kvadratmil. Befolkningen däremot är synnerligen gles, den uppgår endast till 2,300 personer. Att förhållandena i övrigt inom församlingen lägga stora hinder i vägen för barnens skolgång framgår därav, att icke mindre än en tredjedel av de barn i hela Jämtland, vilka äro skolpliktiga, men likväl icke åtnjuta undervisning, tillhöra Frostvikens socken.

Nu har emellertid statsutskottet föreslagit, att riksdagen icke måtte, såsom Kungl. Maj:t hemställt, bevilja 2,000 kronor till upphjälpande av skolväsendet i denna socken, utan endast 1,000 kronor. Jag ber att något få granska den motivering, som utskottet anfört för denna motivering av anslagsbeloppet.

Utskottet säger, att »utskottet har måst ställa sig ytterst tveksamt mot det föreliggande förslaget, vilket, därest de härför andragna skälen vinna ett principiellt godtagande, kan i händelse av bifall medföra vittgående konsekvenser».

Jag måste erkänna, att jag känner mig ganska överraskad av detta statsutskottets uttalande. De skäl, som anföras i detta fall, äro nämligen alldeles samma skäl som anfördes år 1902, när ett anslag första gången begärdes för Wilhelmina och Risbäcks församlingar, och som sedermera anförts år efter år, när det gällt att motivera anslag för liknande ändamål. Gång på gång har riksdagen prövat dessa skäl och godkänt dem, och det är då verkligen en märklig förändring, som har inträtt, när nu statsutskottet finner dessa skäl vara betänkliga.

Vidare har statsutskottet anfört ett ytterligare skäl. Utskottet säger: »beträffande det fall, varom här är fråga, har utskottets tvekan ytterligare ökat därav att församlingens ekonomi, såsom i utredningen framhålles, i avsevärd grad förbättrats efter tillkomsten av den kommunala skogsaccisen».

Vad utskottet här anfört äger nog sin riktighet. Kommunalutskylderna, som år 1911 vore uppe i över 25 kronor för 100 kronors inkomst, hava sedermera gått ned, så att de för åren 1912 och 1913 utgjorde ungefär 12 kronor. Men det är att märka att till dessa utskylder måste man lägga den utdebitering, som i denna socken äger rum i åtskilliga skolrotar. Jag kan icke angiva hur hög denna debitering är, men den uppgår till tämligen avsevärda belopp. Under alla förhållanden kan man med fog säga, att utskylderna i denna socken äro särdeles höga. Om man jämför utskylderna här med vad de äro i de lappmarkssocknar, som åtnjuta understöd, skall man finna, att under de senaste åren utskylderna i Frostvikens socken äro betydligt högre än vad de äro i lappmarkssocknarna. Det finns ingen av dessa, som har så höga utskylder som Frostvikens socken.

Frostviken har, det måste man erkänna, gjort vad man skäligen kan begära för att, efter måttet av sin ekonomiska förmåga,

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.  
(Forts.)*

tillgodose skolundervisningen. Denna socken har visat ett livligt intresse för skolväsendet, varom folkskolinspektören har avgivit vittnesbörd. Den har vidare årligen anslagit ett belopp av i medeltal 1,800 kronor i och för inackordering av fattiga barn i närheten av skola, och den har dessutom lämnat anslag till beklädnad av åtskilliga barn. Men då inackorderingskostnaden för varje barn under året uppgår till 120 kronor, har det anslag församlingen lämnar för ändamålet icke räckt till att inackordera ett större antal än 15 barn.

Har då detta icke varit tillräckligt? Nej, det har det icke varit. Tillståndet däruppe är för närvarande sådant, att icke mindre än en femtedel av församlingens barn eller 81 barn gå utan all undervisning. Vad skulle det då kosta att bereda även dessa barn tillfälle till inackordering? Efter den beräkningsgrund, som nyss anfördes, skulle kostnaderna komma att gå upp till 10,000 kronor. Läger man härtill kostnaderna för de förut omtalade 15 barnen, finner man alltså, att för att inackordera samtliga de barn, som behöva inackordering, skulle det erfordras ett årligt belopp av 12,000 kronor.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att riksdagen måtte bevilja 2,000 kronor, under förutsättning att församlingen bidrager med samma belopp. Ingen kan väl säga, att Kungl. Maj:t härvidlag gått för långt. Snarare hade jag kunnat vänta mig den förebråelsen, att Kungl. Maj:t icke tagit ett tillräckligt kraftigt initiativ för att afhjälpa de svåra missförhållanden, som här träda i dagen. Det är uppenbart, att man i fall sådana som dessa icke kan lämna de kommuner, vilka i rikets nordliga delar hava att kämpa mot alla naturens svårigheter, utan hjälp från statens sida, när det gäller att bereda barnen möjlighet till skolgång. Riksdagen har för övrigt själv därigenom att den, såsom jag påpekat, under en lång följd av år beviljat anslag till dylikt ändamål, erkänt befogenheten av denna grundsats, för vars tillämpning även i detta fall så starka skäl föreligga.

Jag ber er, mina herrar, att behjärta önskvärdheten att lämna kraftig hjälp åt barnen i dessa nordliga socknar. Jag ber er lämna det stöd, som Kungl. Maj:t begärt för strävandena, att bereda dessa barn lika väl som andra lyckligare lottade barn tillfälle att komma i åtnjutande av skolundervisning. Jag ber er, mina herrar, låta de betänkligheter fara som statsutskottet framställt. Jag hoppas, att riksdagen nu måtte tänka på samma sätt som riksdagen gjorde år 1904, då riksdagen i en skrivelse, efter att hava framhållit vissa betänkligheter mot ett likartat anslag, likväl slutade med följande ord: »då det emellertid synes vara fara värt att, i händelse förevarande anslag icke beviljades, ett avsevärt antal av församlingens skolpliktiga barn skulle komma att sakna undervisning, har riksdagen ansett sig böra bevilja även detta anslag».

Jag tillåter mig på det bevekligaste hemställa, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Thyrén: Herr greve och talman, mina<sup>1</sup> herrar! Det



finns i detta ärende några särskilda omständigheter, delvis redan förut anförda av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, som hava gjort, att jag tillåtit mig här begära ordet för att framställa ett yrkande gentemot det enhälliga statsutskottet.

*Anslag till skolgång för fattiga barn i Hotagens och Frostvikens församlingar.*  
(Forts.)

Såsom det egentligen avgörande skälet för utskottet tycks man företrädesvis hava hållit på likheten med Hotagens kommun; och denna tanke synes närmast hava kommit från statskontoret. Emellertid synes en undersökning av förhållandena i ifrågavarande två kommuner utvisa, att likheten dem emellan inskränker sig till det, att de äro en kommun vardera. Eljest förhåller det sig så, att Hotagens sockens areal är 17 kvadratmil, under det att Frostvikens sockens areal är omkring 40 kvadratmil; och att Hotagen har endast 1,000 invånare, under det att Frostviken har åtskilligt över 2,000. Vad som emellertid torde vara det allra viktigaste är att antalet av de barn, vilka icke få någon undervisning alls, i Frostvikens socken uppgår till 81, såsom herr statsrådet nyss erinrade. Men efter vad jag förvissat mig om genom att gå tillbaka till handlingarna vid det tillfälle, då Hotagen fick anslag, vilket skedde i början av min riksdagstid, uppgavs då antalet barn där, vilka icke fingo någon undervisning alls, till 31 respektive 29 för de två närmast föregående åren. Således: här stå 17 mot 40 kvadratmil, 1,000 mot åtskilligt över 2,000 invånare samt 31 å 29 mot 81 barn, som icke alls erhålla någon undervisning. Det är väl riktigare, om man anställer jämförelser, att hålla sig till dessa siffror än att bara finna likhet därutinnan, att händelsevis den ena folkgruppen lika väl som den andra utgör en kommun.

Siffran 81 förtjänar vidare ses i sammanhang med den totala siffran för hela Jämtlands län av sådana barn, som icke få någon undervisning alls. Den sistnämnda siffran kan beräknas olika, men maximisiffran i Jämtlands län är 269, och av dessa 269 är det som sagt icke mindre än 81 som komma på dessa 2,000 människor i denna enda kommun — således föga under en tredjedel av alla ifrågavarande barn i hela länet. Ställer man siffran 81 i förhållande till det anslag, Kungl. Maj:t begärt, 2,000 kronor, visar sig, enligt den beräkningsgrund, som finnes i handlingarna och som herr statsrådet nyss anförde, att dessa 2,000 kronor skulle räcka till varken mer eller mindre än 16 av de 81 barn, som alls ingen undervisning få. Vill man klandra Kungl. Maj:t i denna punkt, så icke bör man klandra honom för att han begärt för mycket utan snarare då för att han begärt för litet. Med ett anslag på 1,000 kronor skulle siffran av barn, som på det i handlingarna angivna vis kunde inackorderas, sjunka ned till 8, d. v. s. till en tiondedel av dem, som för närvarande äro utan undervisning.

Nu har det visserligen sagts av statskontoret, och det kommer igen i statsutskottets yttrande, att Frostvikens ekonomi har i avsevärd mån förbättrats. Men ser man närmare efter, vari

Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.  
(Forts.)

den förbättringen består, kan man i här föreliggande handlingar ej upptäcka annat än ökningen av den kommunala skogsaccisen, vilken visserligen för år 1914 utgör över 5,000 kronor. Emellertid visar en vidare inblick i handlingarna, att detta samma år, 1914, företer en stegring i den kommunala utdebiteringen med 50 % jämfört med föregående år, nämligen från 12 till 18 kronor på bevillningskronan. Alltså: den ökade skogsaccisen har icke betytt mera än att under samma år utdebiteringen har stegrats med 50 %; och det kan just icke förvåna den, som ger akt på, att fattigvårdsutgifterna uppgå till 8,000 kronor per år. För övrigt har herr statsrådet gjort oss uppmärksamma på, att i alla de kommuner i Lappmarken, vilka hava liknande understöd, det icke finns någon, som i fråga om tunga utskylder är att jämställa med Frostvikens.

I detta sammanhang kan jag erinra den, som möjligen icke lagt märke därtill i handlingarna, om att folkskoleinspektören, som bör vara rätt auktoritet att bedöma invånarnas villighet att hjälpa sig själva på denna punkt, har givit dem ett synnerligen vackert vitsord. Han säger, att de hava gjort stora uppoffringar och iklätt sig för sitt skolväsen så stora kostnader de förmått: och att anslaget är en gård av rättvisa mot en landsända, som lever under långt hårdare förhållanden än man inom andra trakter kan ana eller förstå. Och han tillägger, att det har varit synnerligen angenämt att samarbeta med Frostvikens församling. — Jag vill, utan att därmed hava sagt något fult om Hotagen, rent i förbigående anmärka, att det fick långt ifrån ett så vackert betyg den gången, då Hotagen erhöll anslag — jag har konstaterat detta genom att gå tillbaka till handlingarna.

Utom det nu anförda läser huvudskälet för statsutskottet hava varit det icke alldeles okända och för ingen del oviktiga argumentet om de »överskådliga konsekvenserna». Jag vill icke alls bestrida eller ens betvivla, att detta fall kan draga konsekvenser med sig, men det finnes konsekvenser som böra tagas, och jag får säga, att kan man uppvisa flera liknande fall, där av samtliga ett läns utan undervisning varande barn en tredjedel kommer på en enda kommun, utan kommunens egen förskyllan, böra vi förvisso även för de fallen göra vad som här föreslås. Jag skulle dock hoppas, att det icke på många ställen i landet finnes liknande fall. Att man redan tagit några konsekvenser av ifrågavarande art, är känt, då ju Kungl. Maj:t gått i författning om en generell utredning i detta avseende inom Lappmarken för alla icke finsktalande socknar, varom ett kungl. beslut i November 1912 avgavs till domkapitlet i Luleå. Men till den del konsekvenserna icke redan äro tagna, böra de, som sagt, tagas, ju förr dess hellre.

Just denna huvudtitel visar oss i vissa punkter utgifter, som jag skulle vara den siste att vilja göra anmärkning emot: till folkbibliotek, till populärvetenskapliga föreläsningar och till musik inom kommunerna, vilka utgifter sammanlagt uppgå till

över 400,000 kr. per år. Det är mycket befogade utgifter enligt min mening. Men vill man jämföra dem med de här ifrågasvarande, där det gäller dessa många barn, som trots invånarnas tydliga strävan, bliva utan undervisning, så måste man säga, att i förstnämnda fall är det jämförelsevis frågan om lyx och i det andra fallet om absolut nödvändighet.

*Anslag till skolgång för fattiga barn i Uotagens och Frostvikens församlingar.*

(Forts.)

Då jag lägger allt detta tillsamman, herr talman, måste jag för min del finna ovillkorliga skäl tala för att på det sätt yrka bifall till vad statsutskottet här föreslagit, att siffran 2,000 höjes till 3,000.

Herr Roman: Sedan herr statsrådet utförligt motiverat beviljandet av det högre anslaget av 2,000 kronor till Frostvikens församling, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Strömberg: Det är naturligtvis icke emot anslag i och för sig för sådana ändamål som detta som statsutskottet uttalatsin tveksamhet, utan det är emot att gå allt för hastigt fram i avseende å beloppens ökande som denna tveksamhet riktat sig och detta just därför att det kommer att medföra de mycket stora konsekvenser som herr Thyren för sin del häntydde på och som han icke var rädd för. Det finnes utan tvivel många socknar i vårt land, där förhållanden äro rådande, som skulle göra det högst behjärtansvärt och nödvändigt att lämna anslag för att barnen skulle kunna bliva inackorderade i närheten av skolan för att bekvämare få undervisning. Gå vi för fort fram på detta område, kan det dock draga ganska stora konsekvenser. Nu har statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet talat om, att det skulle vara 81 barn, som inom Frostvikens socken icke skulle kunna få undervisning. Denna siffra är först nu för oss ledamöter inom statsutskottet bekantgjord. Av handlingarna framgår detta icke alls. Det finnes icke, så vitt jag kunnat se, från någon myndighet uppgift över antalet barn, som icke skulle få undervisning. Det finnes av Kungl. Maj:ts befallningshavande angivet, att för närvarande utgår inom kommunen anslag till 15 barn, och detta gör något över 1,800 kronor, men ändå har skoltiden varit förkortad för »flere barn», vilka man icke förmått hålla i skolan under hela tiden. Det är det enda man säger: 15 utackorderade, men flera finnas. Om dessa flera nu svällt ut till 81, borde den siffran hava kommit fram i något slags uttalande i propositionen. Jag vågar uttala en undran, huruvida alla dessa 81 barns bortovaro är motiverad av skälet *fattigdom* eller om det icke finnes en mängd andra skäl som göra, att de icke närvarit vid undervisningen. Då det nu verkligen är så, att i många församlingar behövas bidrag för skolbarnens inackordering i närheten av skolan, vore det ganska önskvärt, att Kungl. Maj:t låte verkställa en utredning om

Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.

(Forts.)

dessa förhållanden över hela landet och på en gång framkomme med en uppgift därom, så att man såge vart det skulle leda; ty om man bara kommer med begäran om anslag åt en församling då och en då, står man i saknad av nödig överblick ganska rådlös i fråga om vad man skall föreslå. Vi hava därför icke ansett oss kunna göra annat, än att med hänsyn till förut nämnda konsekvenser begränsa anslaget till samma belopp som den närliggande Hotagens kommun fått för samma ändamål, allra helst som det från statskontorets sida betonats, att Frostvikens ekonomi är något bättre än Hotagens och att den genom skogsaccisen fått en inkomstkälla, som är ganska avsevärd.

Nu ville herr Thyren att man icke skulle göra jämförelser mellan dessa båda kommuner annat än i fråga om areal, folkmängd och barnantal. Arealen däruppe betyder emellertid icke alltför mycket, ty några kvadratmil mera eller mindre obygd och fjäll inverkar föga, men däremot inverkar antalet innevånare och skolpliktiga barn mycket, det erkänner jag gärna. Kommunernas ekonomiska ställning är dock också en mycket viktig faktor att taga med vid frågans bedömande..

Om detta anslag å 2,000 kronor skulle givas med det villkoret, som är helt naturligt, att församlingen skulle anslå lika mycket, bleve det för ändamålet tillgängliga beloppet 4,000 kr. och således dubbelt så stort som nu. Av vad vi kunnat se av handlingarna var det väl egentligen Frostvikens mening att liksom inom lappsocknarna få en hjälp av statsverket i sina utgifter för barnens inackordering i närheten av skolan, men genom att få dessa 2,000 kronor med villkor att bibehålla det anslag de hittills lämnat blir det ingen sådan hjälp, utan det beredes endast möjlighet att inackordera dubbelt så stort antal barn. Vi hava därför ansett, att det gent emot Frostviken skulle vara att tillmötesgå deras önskan, om anslaget begränsades till 1,000 kr., då de å sin sida skulle kunna något begränsa sitt anslag under nuvarande beloppet 2,000 kr. Att Frostviken gjort ofantligt mycket för skolväsendets höjande under sista åren framgår bl. a. av folkskoleinspektörens berättelse. Det är orsaken till att utskylderna till kommunen under senare åren stegrats. Men det är att förutse, att det icke behöver bli stadigvarande så hög skatt, helst som skogsaccisen tycks ökas.

Oaktat jag inser det behjärtansvärda i själva saken och gärna skulle vara med om det annars, kan jag just med hänsyn till vad här är anfört, att konsekvenserna skulle bli ganska vittgående, icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Clason: Herr greve och talman! Även jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det synes mig emellertid, som om de skäl som tala för bifall till Kungl. Maj:ts proposition, blivit tillräckligt starkt utvecklade av herr statsrådet och herr Thyren.

Med anledning åter av skälen mot densamma ber jag med

hänsyn till vad den siste ärade talaren nyss yttrade om antalet skolbarn, som inom denna församling icke kunnat komma i åtnjutande av undervisning, att få säga, att det synes mig att han på ett egendomligt sätt läst eller, rättare sagt, icke läst handlingarna. Ty på sidan 317 i Kungl. Maj:ts proposition, där Kungl. Maj:t redogör för de från Frostvikens skoldistrikt till ecklesiastikdepartementet insända statistiska uppgifterna för redovisningsåret 1 juli 1914—30 juni 1915, således det allra sista året, står: »Men ur dessa uppgifter framgår också, att av distriktets i skolåldern varande 442 barn endast 361 under läsåret erhållit undervisning i nyssnämnda skolor. De övriga 81, d. v. s. nära femtedelen av de till församlingen hörande skolpliktiga barnen, hade varit helt och hållet i saknad av undervisning.» Således, den siffran finnes då tydligt angiven.

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.  
(Forts.)*

Såsom skäl mot anslaget har vidare anförts, att det vore fara för konsekvenserna av detta prejudikat. Det skulle draga andra med sig. Men jag undrar, om den faran är så stor. Skulle den förefinnas, skulle det bero vare sig därpå, att det finnes en hel rad socknar, som vore likställda med Frostviken och som kunde komma att begära sådant understöd, eller därpå att det belopp, som nu begärts för Frostviken, skulle anses vara orimligt högt.

Nu är emellertid förhållandet, att för de egentliga lappmarkssocknarna finnes en särskild fond för detta ändamål, Lappmarks ecklesiastikfond, ur vilken bidrag för deras bispringande kan utgå. Vidare har riksdagen, såsom framgår av den föregående punkten i propositionen, redan förut under en följd av år beviljat anslag till en hel rad av dessa socknar. Hotagen är visst icke den enda, utan det finnes en hel rad andra, som uppräknas i den föregående punkten: Vilhelmina, Risbäck, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplog, Malå, Fredrika och Jockmock med ett sammanlagt anslag av 23,000 kr. Det började i sin begynnelse 1902, vill jag minnas, och har sedan utvecklats.

Går man därpå till beloppen och ser efter, vad socknarna fått, finner man av statsverkspropositionerna rörande denna sak, att flertalet av dessa fått större anslag än som begärts till Frostviken. Vilhelmina har sålunda fått 4,000 kr., Stensele, Sorsele och Jockmock vardera 3,000 kr., Arjeplog och Tärna 2,500 kr., Malå 2,300 kr. o. s. v. Det anslag som här begärts av Kungl. Maj:t är således lägre än vad som i regel utgått till dessa andra understödda socknar.

Men dessutom är det så, att det med hänsyn till de särskilda förhållanden, på grund av vilka detta anslag nu begärts, nämligen socknens fattigdom och stora ytvidd, torde bliva ganska svårt att uppleta några liknande socknar, som icke understöts. I fråga om arealen innehåller Frostvikens socken 3,800 kvadratkilometer. Huru mycket är detta jämfört med andra orter i riket? Malmöhus län omfattar 4,800 kvadratkilometer. Frostviken är således omkring fyra femtedelar så stort som Malmöhus län. Den är vida större än Blekinge med omkring 3,100 och Gott-

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.* land med 3,150 kvadratkilometer. Det är således en högst betydande areal, på vilken dessa barn äro spridda, och jag miss-tänker, att det skulle bliva ganska svårt, att i riket uppleta några socknar med en sådan areal, där man kunde tänka sig att liknande förhållanden skulle påkräva sådant anslag, som det lilla (Forts.) som här begärts.

Med stöd av detta och vad som förut anförts ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Holmquist: Då jag begärde ordet hade ännu icke åtskilliga av de talare yttrat sig som här haft ordet, och jag hade följaktligen en viss förhoppning att kunna komma med mitt strå till stacken. Men jag får verkligen säga, att då jag nu läser den av statsutskottet anförda motiveringen för sin hemställan i detta fall, så är denna motivering sönderskjuten. Det finns egentligen ingenting kvar. Den första salvan, som levererades, var från statsrådsbänken och herr Thyrén, och jag kan knappt hitta någonting i detta betänkande, som icke är fullständigt gendrivet. Det var därför med ganska stort intresse jag lyssnade till vad herr Strömberg å utskottets vägnar skulle kunna hava att andraga för att åter få upp i stridsdugligt skick detta statsutskottsutlåtande. Men jag kan icke finna, att han å sin sida annat än upprepade de redan gendrivna skälen. Herr Strömberg yttrade således i början av sitt anförande, att man här icke fick gå för fort till väga, man fick icke öka denna anslagspost i en grad, som ansågs vara mindre förenlig med vanlig noggrannhet och aktsamhet, när det gällde anslagsökning. Men går man till handlingarna, mina herrar, finner man, att Frostviken i sitt synnerligen betryckta ekonomiska läge redan 1910 hade beslutat göra en underdanig framställning om hjälp rörande de förhållanden, som här äro föremål för överläggning. Den framställningen kom icke till heders, av vilken anledning känner jag icke; men på den tiden redan hade Frostviken således ansett, att dess läge ekonomiskt var sådant, att socknen borde kunna ifrågasätta att bliva hjälpt. Jag kan därför icke finna annat än att tiden nu har kommit att bevilja detta ökade anslag.

Herr Clason har redan förut nämnt antalet av de barn, som icke för närvarande få någon som helst skolundervisning. Jag skall icke därom yttra mig, då jag förmodar att herr Strömbergs yttrande i detta avseende varit föranlett av en missuppfattning från hans sida.

Slutligen nämnde herr Strömberg, att ekonomien i Frostviken var bättre än i Hotagen. Ja, det skälet är redan förut bemött, men jag får verkligen säga, att om förhållandena äro så pass jämställda ekonomiskt som i dessa båda kommuner, kan man knappt med avseende å de ekonomiska växlingar, som förekomma inom *varje* kommun, säga annat än att läget är ungefär detsamma i båda kommunerna.

Slutligen sade herr Strömberg, att man får icke fästa sig vid

dessa arealuppgifter. Det betyder icke så mycket som man egentligen lägger in däri. Mina herrar! Det är ju så, att en hel del som bor i det sydligare Sverige har svårt att sätta sig in riktigt i förhållandena, då det gäller Norrland, de enorma viddernas land. Men nog kan ändå litet var bilda sig en uppfattning av vad det betyder för en befolkning på omkring 2,000 personer att vara spridd på ett område av 42 å 43 kvadratmil. För var och en måste det stå alldeles klart, att detta innebär en oerhörd svårighet och alldeles särskilt då det gäller att få dessa orters barn fram för att få undervisning i skolan. Jag tror således, att dessa förhållanden måste verka därhän, att, även om icke arealen spelar den roll som på andra ställen i vårt mycket olikartade land, så spelar den en ofantlig roll just ur den synpunkt, varur den här åberopas.

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hötagens och  
Frostvikens  
församlingar.*  
(Forts.)

Jag skall tillägga en annan sak. Man kunde ju säga, att man måste förmå föräldrarna och kommunen att göra vad göras kan för att få barnen till skolgång även i dessa avlägsna trakter, och det är fullkomligt riktigt. Och man får vidare naturligtvis icke gå så långt, att man genom ett understöd liksom lägger något slags hyende under lättjan och dylikt. Men ser jag på vad som även med detta högre anslag skulle lämnas åt dessa skolbarn, så är det verkligen icke någon storartad ekonomisk förmån. Man skulle ju till det antal barn, varom här är fråga, betala för inackordering och mat under en vecka 3 kr. och 50 öre. Man kan väl icke över huvud taget ställa kostnaderna lägre, än här är fråga om.

På grund av dessa skäl, herr greve och talman, ber jag för min del, trots ett enhälligt statsutskott få yrka, att kammaren med avslag å utskottets hemställan måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Strömberg: Under mitt anförande nyss gav jag tyvärr en uppgift, som var felaktig och som jag ber att få rätta. Jag sade, att siffran 81 icke förekom i Kungl. Maj:ts proposition. Det är tvärtom så, att i propositionen uppgivits, att dessa 81 barn voro i saknad av skolundervisning. Jag beklagar mitt misstag och ber att få rätta det. Men jag vidhåller den slutsats jag dragit, att icke alla dessa barn äro i saknad av skolgång på grund av ekonomiska svårigheter, utan att andra skäl i många fall kunnat spela in.

Herr Pers: Herr greve och talman! Det förefaller mig nästan, som om de ärade ledamöter av kammaren, som angripit statsutskottet, här hava hoverat sig öven hövan. Orden kunde ju vara berättigade, om statsutskottet hade avslagit Kungl. Maj:ts begäran om 2,000 kronors anslag till Frostviken, men anslaget är endast nedprutat med 1,000 kronor till 1,000 kronor. När så är förhållandet, har ju i alla fall statsutskottet icke avisat den utveckling, som Kungl. Maj:t här sökt bereda mark

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.*

(Forts.)

för. Det har endast velat gå fram med någon försiktighet. Herr statsrådet förvånade sig över, att betänkligheterna just nu reste sig mot detta krav, men jag tycker, att detta är mycket förklarligt. Det här anslaget har förut rört sig inom lappmarks-församlingarna och undantaget har förut varit endast Hotagen inom Jämtlands län, men nu kommer även Frostviken och man vill anslå dubbelt så mycket till Frostviken som till Hotagen. Jag tycker, att det är alls icke underligt, att när en princip således börjar på att vilja utbreda sig och i synnerhet om man söker stödja denna princip med matematiska uppgifter om ytvidd och folkmängdssiffror och så vidare automatiskt som herr Thyrén, så måste statsutskottet bliva betänksamt, ty man vet dock icke vart det bär.

Därtill kommer ock att en utredning pågår rörande förhållandena i Lappmarken i detta avseende, och det är möjligt att den utredningen kommer med andra synpunkter på frågan.

Jag vill även erinra om, att de kommunala förhållandena kunna undergå ganska hastiga förändringar. Frostviken bör t. ex. icke vara oberört av att inlandsbanan dock under de sista åren har dragits så pass nära den trakten, som nu är fallet.

Det förberedes också en kanalled där uppe. Därigenom stegras värdet på dessa stora arealer, och förhållandena kunna te sig helt annorlunda.

Landshövdingen i Kopparbergs län har särskilt velat göra gällande, att utskottets betänkligheter äro fullkomligt obefogade, men jag hemställer, huruvida man dock icke kan påvisa konsekvenser, som kunna göra en betänksam. Idre är en kommun, som nyss har utbrutits från Särna kommun. Jag är övertygad, att de siffror, som här äro använda i fråga om den stora arealen och den lilla befolkningen, hava fullkomligt sin tillämpning på Idre församling i Kopparbergs län, men vad som icke har sin tillämpning är de stora kommunalutskylderna. Det beror på kloka anordningar och åtskilliga andra omständigheter. Vid behandlingen på utskottsavdelningen påvisades det vara samma förhållande i andra delar av landet, att enskilda personer ha mycket svårt att hålla sina barn i skolan till följd av de långa avstånden. Dessa kommuner kunna vara i ett bättre ekonomiskt läge, men den enskilda har intet lagligt anspråk på kommunens hjälp för att underlätta skolgången genom inackor-dering framme vid kyrkplatserna eller vid skolorna. Anspråk på bistånd av staten kan då breda ut sig, om vi låta denna princip automatiskt tillämpas och komma de enskilda till hjälp, då kommunerna icke kunna förpliktas därtill med nuvarande bestämmelser. Utskottet har föreslagit att gå varsamt på denna väg, och jag tror, trots de ord som ha fällt här, att det är mycket väl befogat, icke därför att vi icke vilja komma dessa kommuner till hjälp, utan därför att saken kommer att komma ut över det stadium, på vilket den hittills varit, och till ett plan, där det behövs en närmare utredning, huru och på vad sätt man



skall kunna komma det behov till hjälp, som man här icke velat avvisa, ehuru man icke velat giva så mycket som Kungl. Maj:t begärt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hötagens och  
Frostvikens  
församlingar.*

(Forts.)

Herr Bergqvist: Herr greve och talman, mina herrar! Det är en olycklig tillfällighet, som gjort, att jag icke kommit att reservera mig på denna punkt. Jag var nämligen ledig från riksdagsarbetet, när utlåtandet justerades på avdelningen och även när saken slutbehandlades i utskottet. Emellertid har jag inom avdelningen talat varmt för det av Kungl. Maj:t begärda anslaget, 2,000 kronor, och anser mig oförhindrad att tala för samma förslag även här i kammaren. För det första vill jag uttala mitt varma erkännande och tack till riksdagen för den frikostighet, varmed riksdagen år efter år understött folkundervisningsväsendet i de vidsträckta norrländska lappmarksförsamlingarna. Jag har haft tillfälle att se, vad riksdagens anslag verkat. Det har gjort det möjligt för barnen i de avlägsna korporna där långt borta under fjällen och i skogarna att komma fram till skolorna för att där få den undervisning, som bör tillkomma varje svenskt barn. Anslagen ha, såsom jag sade, varit frikostiga, men de ha dock icke räckt till för hela behovet, och trots det att riksdagen under många år givit 23,000 kronor till utackordering av fattiga barn vid skolorna i Lappmarken, har dock icke med dessa medel kunnat beredas mer än halvårsundervisning åt dessa utackorderade barn. Man har velat, att så många som möjligt skulle komma i åtnjutande av de undervisningstillfällen, som genom dessa anslag beretts och därför har man gjort så, att man låtit somliga barn deltaga halva året i skolundervisningen, och under det andra halvåret har man tagit andra barn, som på grund av det långa avståndet från skolorna och föräldrarnas fattigdom varit berövade möjligheten av skolundervisning.

Den församling, varom nu är fråga, synes mig i alla avseenden jämställd med de församlingar, som under en följd av år kommit i åtnjutande av dylikt tillskott från statens sida. Det är här fråga om en vidsträckt och glest bebodd, fattig fjällförsamling. Här sades under debatten, att den stora arealen icke betyder så mycket. Det har redan påvisats, att den har sin betydelse, och jag skall be att litet närmare få exemplifiera detta. Frostviken är en församling med ett område av nära 43 kvadratmil och med en befolkning år 1913 av 2,470 personer — det blir 58 personer på kvadratmilen. Och se vi på skolbarnens antal, så utgöra de 413, alltså 10 barn per kvadratmil. Om herrarne ville göra sig reda för vad detta innebär vid organisationen av skolväsendet, så skulle ni finna, att arealen verkligen betyder något. Den lägger oerhörda svårigheter i vägen för anordnande av ett tillfredsställande skolväsen. Nu har denna församling, såsom av handlingarna framgår, 11 skolor

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.*

(Forts.)

för sina 443 skolbarn. Det gör i medeltal 40 barn på varje skola, men när dessa 40 barn över huvud taget äro spridda på fyra kvadratmil — och det sålunda kommer ett så vidsträckt område på varje skola — då förstå herrarne, att det icke är lätt att få en jämn skolgång till stånd i dessa skolor. Icke underligt därför, om en stor procent blir utan undervisning.

Det uppgives, att det var 81 barn, som under läsåret 1914—1915 icke kommit i åtnjutande av skolundervisning. Jag skall mycket gärna gå in på, att några av dessa barn möjligen av annan orsak än fattigdom och avståndet från skolorna blivit urståndsatta att komma till skolan, men även om jag medger för dessa särskilda orsaker en avprutning av, låt mig säga, ett tjugotal barn, återstår dock ett sextiotial barn, som icke fått tillfälle till undervisning. Nu begäres för att sätta dessa i tillfälle att komma i skola ett understöd av 2,000 kronor. Det har påpekats, att detta understöd skulle räcka till 16 barn. Alltså skulle icke ens en tredjedel av de barn, som på grund av fattigdom äro urståndsatta att komma i skolan, därmed bli hjälpta, såvitt man icke tänker sig, att man går till väga på samma sätt som i Luleå stift och utackorderar barnen halvårsvis, i vilket fall ungefär hälften skulle bli hjälpta. Jag tänker mig, att riksdagen, som visat sig så varmhjärtad för folkundervisningen och kulturen i dessa avlägsna bygder, nu skall visa samma varmhjärtanhet.

Icke skola vi låta oss avskräckas för konsekvenser av sådan beskaffenhet, som de här av utskottet befarade. Ty om det skulle vara ytterligare en och annan församling i Sverige, som skulle vara jämställd med Frostviken, så tror jag, att det skulle vara överkomligt för den svenska riksdagen att komma även denna eller dessa församlingar till hjälp. För övrigt har riksdagen förut visat sig kunna taga sådana konsekvenser. Det var vid en riksdag — jag minnes icke, om det var 1904 års eller någon senare — då man fastslog, att 7,000 kronor skulle få gå till utackordering av fattiga barn i Lappmarken, men därutöver fick det icke gå, där skulle gränsen sättas. När domkapitlet i Luleå stift började undersöka behovet, befanns emellertid anslaget alldeles otillräckligt. Det begärdes då till en början 10,000 kronor. Riksdagen lämnade sina farhågor för konsekvenserna och beviljade 10,000 kronor. Sedan begärdes 15,000 kronor. Riksdagen gick vidare på samma bana och beviljade detta. Slutligen begärde man 20,000 kronor. De beviljades och sedan ytterligare 3,000 kronor för Jockmocks församling. Riksdagen ryggade icke tillbaka för konsekvenserna, och jag tänker, att riksdagen för ett så behjärtansvärt och humanitärt ändamål, som här är ifråga, icke skall draga sig för de möjliga konsekvenser, som ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning skulle kunna medföra.

Man har framhållit den förbättrade ekonomien inom Frostvikens församling, men man har icke visat, att församlingen

ens med denna förbättrade ekonomi, som är mera skenbar än verklig, kan tillhandahålla alla dessa barn en nöjaktig skolundervisning. För övrigt är det en synpunkt, som icke har under diskussionen framhållits, och det är, att Kungl. Maj:t i sitt förslag verkligen utnyttjat den förbättrade ekonomi, som statskontoret uppger, att församlingen erhållit, ity att Kungl. Maj:t föreslagit såsom villkor för åtnjutande av statsbidraget, att församlingen själv tillskjuter lika mycket för detta ändamål. Då det sålunda här icke gäller att giva församlingen en ekonomisk hjälp, utan att bereda svenska barn tillfälle till folkskolundervisning, tycker jag, att starka skäl tala för, att man medgiver det belopp, som begärts, utan att pruta därpå.

Den utredning angående omorganisation av skolväsendet i Lappmarken, som pågår, bör ej heller lägga hinder i vägen. Den är inom domkapitlet redan gjord och inlämnad till Kungl. Maj:t, och förslaget kommer väl i sinom tid att framläggas, men det är väl att märka, att denna utredning gäller endast Luleå stift, varför Frostviken faller utom området för densamma. Beträffande denna församling finnas inga som helst skäl att ställa sig avvaktande med avseende på vad denna utredning kan resultera uti.

Jag ber, såsom på sätt och vis representant för de kulturella norrlandsintressena, att få så varmhjärtat jag kan hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Swartz: Det är ju icke vidare behagligt att uppträda till utskottets försvar i en rustning, som av en motståndare redan förklarats vara sönderskjuten, men jag får väl göra det ändå, i synnerhet som jag för min del icke finner den vara så oanvändbar, som han för sin del tyckte den vara. Jag får erkänna, att den blivit kraftigt beskjuten, och de kraftigaste skotten ha kommit från sådana skäl, som den siste ärade talaren anförde, med vilka man talat till känslan, den mänskliga medkänslan med illa ställda likar. Det är en känsla, som jag fullt förstår och uppskattar, men när det gäller att i statsutskottet omsätta den där känslan i reell valuta, måste man anlägga i någon mån andra synpunkter.

Här har utskottet talat om, vad det egentligen fruktar för, och det är de vittgående konsekvenserna av ett bifall till förslaget. Jag kan icke neka till, att jag anser, att utskottet därvidlag icke har orätt. Herrarne hörde av den siste ärade talaren, hur man åkt i väg så småningom på detta område. Han uppgav, hur det började med, tror jag, 7,000 kronor, och så småningom har man åkt från den ena hållplatsen till den andra, så att man nu är uppe i över 30,000 kronor. För min del säger jag intet om, att ett anslag för detta ändamål ökas, men vad jag däremot icke kan anse fullt riktigt och lämpligt är, att det ökas på sätt som skett, att man kommer än med det ena, än med det andra, utan att man blir i tillfälle att överblicka vad som efter det sista

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.  
(Forts.)*

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.*

(Forts.)

i dag är att förvänta i morgon. Jag tror, att tiden är inne att åstadkomma en revision på detta område genom att undersöka, huruvida de anslag, som äro lämnade på extra stat, verkligen fortfarande böra utgå med de belopp, som de för närvarande uppgå till, och huruvida det icke på andra håll i landet finnes behov av liknande anslag. Jag tror, att det är nödvändigt att verkställa en utredning, som icke allenast omfattar Luleå stift, utan i detta avseende går ut över hela landet. Den kan ju för övrigt icke behöva gå ut över landet i dess helhet, utan endast över alla sådana delar därav, där man kan tänka sig, att anslag av denna beskaffenhet äro nödvändiga eller åtminstone önskliga och varifrån anspråk på sådana kunna antagas komma att framställas. Det är i allmänhet och i statsutskottet i synnerhet intet, som man är så obehagligt berörd av, som när man klart och tydligt inser, att konsekvenser komma att följa, men man icke ser sig i stånd att kunna säga, huru omfattande dessa konsekvenser äro eller bli. Är det så, att man kan få en allmän överblick över det hela, en fast grund att stå på, då är det möjligt att kunna avväga behoven av anslag mot varandra och se till, huru de anslag, som för ett ändamål kunna beviljas, lämpligen böra fördelas. Intill dess man kommit därhän, är det icke att undra på, att statsutskottet ställer sig så försiktigt som möjligt i sådana frågor som denna, och jag tror, att för var och en, som önskar få en ordentlig överblick och få det ordnat icke bara för Frostviken, icke bara för Luleå stift, utan för alla de kommuner, där sådant kan komma ifråga, det bör vara av viss vikt och betydelse att hjälpa statsutskottet, och det göra vi, genom att nu bevilja 1,000 kronor och icke 2,000 kronor, ty herrarna kunna vara övertygade, att om anslaget sättes till 1,000 kronor, vi få många flera bundsförvanter i fråga om utredningen, än om det beviljas 2,000 kronor.

Ur synpunkten av att det är nödvändigt att få en full överblick över alla dessa förhållanden, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammar skjöld: Den diskussion, som nu pågått en stund, har livligt återkallat i mitt minne den tid, då jag hade den tveklaktiga lyckan att vara chef för ecklesiastikdepartementet, och särskilt det tillfälle, då frågan var före om anslag till Hotagen. Förslag därom var den gången väckt av enskild motionär. Kungl. Maj:t kunde icke upptaga frågan, därför att från folkskoleinspektören kommit ganska ogynnsamma underättelser om församlingens ovillighet att göra något för sitt folkskolväsende. Nu har det såsom förnämsta skäl mot Kungl. Maj:ts föreliggande förslag talats om, att det skulle medföra betänkliga konsekvenser, men lät oss då tänka på, att när Hotagen fick sitt anslag, det förut icke begärts eller kommit i fråga anslag till någon församling utanför Lappmarken. Hotagen var den första, och redan då talades det om, att det kunde medföra farliga konsekvenser att bifalla ett sådant yrkande, när det gällde en för-

samling utanför Lappmarken. När skedde detta? Jag vill minnas, att det var år 1907. Nio år ha gått sedan dess. Under de nio åren har det icke hunnit bli mera än en enda konsekvens av beslutet angående Hotagen, nämligen det förslag, som nu föreligger, att låta Frostviken få ett anslag för samma ändamål. Med hänsyn till den långa konsekvenstiden kan jag icke gå med på, att det nu kan anses föreliggande fara för att konsekvenserna skola komma att bli svåra. Låt nu vara att detta kan dra med sig konsekvenser, så anser jag för min del med den lilla kännedom, jag har om förhållandena, att det omöjliga kan komma att ställas några stora krav på statskassan.

Professor Thyren har redan erinrat om en sak, som jag vill fullkomligt instämma i, att riksdagen anslagit sammanlagt, jag vill minnas han nämnde, 400,000 kronor till varjehanda mycket behjärtansvärda och bra saker, som dock skulle kunna kallas i viss mån lyxändamål. Vad det *här* gäller är möjligheten att bereda den allra mest primära undervisning åt skolbarn i avlägsna bygder, barn som annars löpa fara att icke få den allra ringaste undervisning, såvida icke föräldrarna möjligen kunna lära dem läsa innantill. Det har anmärkts, att det är mycket tvivelaktigt, om siffran 81 för barn utan all undervisning är riktig, och det har sagts, att det är möjligt och sannolikt, att det varit andra orsaker, som medverkat till, att dessa äro utan undervisning. Det håller jag för troligt, men denna siffra är så stor, att även om den får en ganska stor avprutning, så kommer säkerligen det fullt motiverar en begäran om anslag till deras undervisning.

En talare från Västmanlands län nämnde, att Frostvikens affärer kunna komma att förbättras, ty det är fråga om att anlägga en kanal där uppe. Det är möjligt, att kanalen kommer till stånd, men nog dröjer det ganska länge, och jag tror icke, att vi få vänta med att låta fattiga skolbarn få skolundervisning, till dess den tiden kommer. Min mening är, att om behovet finnes — och ingen har nekat därtill — hänsynen till möjliga konsekvenser icke får vara det avgörande, utan behovet bör tillgodoses. Jag skall gärna vara med om, att en utredning göres om vilka kommuner som möjligen kunna komma i fråga att få ett sådant här understöd förutom dem, som redan ha det. Jag tror icke, att det skall bli särdeles många, och i alla händelser är jag övertygad, att utgiften för att skaffa den nödvändigaste undervisningen åt fattiga barn — den får statsverket vid att bära.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Endast ett par ord med anledning av vad herr Pers nyss uttalade! Han nämnde om dessa konsekvenslinjer och antydde, att uti Dalarne finnes en församling Idre, som till äventyrs skulle vara i det läge att kunna göra anspråk på dylik statshjälp, som det här är fråga om, men han tillade dock: därest icke genom framsynta åtgärder den kommunens ekonomi vore en annan än den ekonomi, som gör sig gällande i Frostvikens församling. Ja, jag kan i viss mån gå med på den uppfatt-

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.*

(Forts.)

*Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Hotagens och  
Frostvikens  
församlingar.*

(Forts.)

ningen, men det är just frågan om hela det nuvarande ekonomiska läget, som föranlett denna kungl. proposition om statsbidrag i det syfte, som här avses. Jag kan sålunda icke finna, att den konsekvenslinjen har den ringaste fara, såvitt det angår Idre församling.

Vidare nämndes av samme talare, att man borde vara försiktig ur en annan synpunkt. Det kunde nämligen förväntas, att förändrade förhållanden inträda i Frostvikens kommun på grund av Inlandsbanans framdragande, och att förhållanden, som därmed stå i sammanhang, kunna inverka på Frostvikens ekonomi. Ja, visst kan det inträffa! Men, mina herrar, här är det endast fråga om ett extra anslag för år 1917, och jag tar för givet, att om sådana förhållanden inträda, riksdagen har tillräcklig makt att dra in anslaget eller nedsätta det. Jag tror, att man lagt för mycken vikt vid dessa konsekvenslinjer. Jag är övertygad om, att därest riksdagen skulle finna, att dessa konsekvenslinjer skulle leda in på ett oriktigt spår, har riksdagen makt att när som helst införa frågan på det riktiga spåret.

Av dessa skäl ber jag att fortfarande få vidhålla mitt yrkande.

Herr Fahln: Jag har begärt ordet med anledning av det yttrande, som statsutskottets ordförande hade. Han förklarade, att det enda starka skäl, som anförts till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, egentligen var de av herr Bergqvist anlagda känsloskäl. Jag skall icke göra mig skyldig till att begagna sådana skäl, utan vill försöka hålla mig till de reella. Jag skall också helt och hållet undvika att upprepa vad som förut sagts till förmån för Kungl. Maj:ts förslag — det synes mig, att man därigenom ganska klart ådagalagt, att statsutskottets ståndpunkt och argumentering icke kan vara riktig. Men däremot ber jag få säga ett ord med anledning av, att här så starkt framhållits, icke minst från statsutskottets ordförande, att detta förslag skulle medföra ödesdigra konsekvenser. Då måste jag verkligen fråga, vari dessa konsekvenser skulle bestå enligt utskottets betraktelsesätt. Om dessa konsekvenser skulle vara de, som här framhållits, skulle väl en sådan konsekvensfuktan medfört, att man avslagit hela framställningen; men att konsekvensen skall ligga i de 1,000 kronor, vari statsutskottets och Kungl. Maj:ts framställning skilja sig, har jag svårt att förstå. Konsekvenserna, om överhuvud sådana kunna befaras, följa nog av ett anslag på 1,000 kronor lika väl som av ett på 2,000 kronor.

Det har sagts av en ärad talare på Dalabanken, som försvarede statsutskottets utlåtande, att de ekonomiska förhållandena med all sannolikhet komma att förändra sig i fråga om Frostvikens församling, och han åberopade ett märkligt argument, nämligen att Inlandsbanan skulle dragas så nära denna församling, att detta skulle förbättra förhållandena därstädes. De geografiska kunskaperna äro i allmänhet icke så stora, när det gäller Norrland, men jag vill nämna att det blir i alla fall cirka 12 mil från Frostvikens kyrkoplatz till närmaste järnvägsstation. Det är möjligt, att man blir glad åt att få avståndet förkortat så avsevärt, men att det skulle ha en så

synnerlig inverkan på ekonomin för denna vidsträcka fjällsocken, tror icke jag. Varför har då icke statsutskottet åberopat ett dylikt skäl beträffande Wilhelmina socken, där banan går rakt genom hjärtat av socknen och, enligt vad alla anse, kommer att där verka till en synnerligen betydande uppräckning i ekonomiskt hänseende?

Påståendet, att skogsaccisen förbättrat Frostvikens ekonomi, förefaller också ganska egendomlig, när man ser, vilka oerhört tynande skatter som trots skogsaccisen vila på denna församling. Där emot skulle jag tro, att i åtskilliga andra socknar, som tidigare fått en sådan förmån, som ifrågasattes för Frostviken, skogsaccisen verkat långt mer, men detta har icke varit anledning för statsutskottet att tillstyrka nedsättning av vad Kungl. Maj:t föreslagit i nästföregående punkt, 162.

Det lär väl vara utom allt tvivel, att under denna diskussion de verkligt övertygande skälen framlagts för Kungl. Maj:ts förslag, och man behöver sannerligen icke taga sin tillflykt till känsluskäl, utan de reella skälen tala tillräckligt. Den enda konsekvens av ett begränsat anslag utav 1,000 kronor skulle enligt min mening snarast bliva, att de tilläventyrs skulle kunna föranleda inskränkningar i de anslag, som redan beviljats, och alltså verka i rakt motsatt riktning mot vad statsutskottet avsett.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Thyren: Endast ett par ord i anledning av statsutskottets ordförandes anförande. Man må tänka om konsekvenserna på ett bifall till den kungliga *propositionen* vad man vill: en konsekvens av *statsutskottets* ståndpunkt är dock absolut säker, och det är, att det bleve ett visst antal av dessa 81 barn, som skulle kunna få någon undervisning, om man beviljade det högre anslaget, men absolut icke skulle få det, om vi beslutade det lägre beloppet. Och *dessa* barn bliva icke hjälpta genom en utredning, utan här gäller, att »medan gräset gror» etc.

Vad nu beträffar konsekvensen av det högre anslaget, tillåter jag mig erinra om vad som förut nämnts, att siffran 81 för Frostviken motsvaras av talet 269 för Jämtlands län, och jag kan tillägga, att när jag nyss ögnade igenom en förteckning över de jämtländska kommunerna, jag icke kunde upptäcka någon, som tillnärmelsevis hade en så hög siffra som Frostviken. Således kan det icke gärna förekomma ett fall, likartat med detta, i Jämtland. Vad beträffar Lappland, har jag redan haft äran säga, att Kungl. Maj:t för detta område anordnat en sådan generell utredning, som herr Swartz på goda grunder rekommenderat för hela riket. Alltså i Lappland kan det icke bli tal om några sådana farliga fall, i Jämtland icke heller, och farliga fall, som för övrigt kunna finnas i riket, lära väl ej vara så många.

Trots detta vill jag dock giva uttryck åt mitt erkännande av riktigheten i den tanke statsutskottets ärade ordförande framförde. Jag skulle vilja föreslå, om han så vill, en kompromiss

Anslag till  
skolgång för  
fattiga barn i  
Ilotagens och  
Frostvikens  
församlingar.  
(Forts.)

Anslag till skolgång för fattiga barn i Hotagens och Frostvikens församlingar.

i den riktningen, att vi nu besluta i enlighet med mitt yrkande i förhoppning att fortast görligt må igångsättas en utredning uti ifrågavarande avseende för hela riket, vilket vore synnerligen förträffligt.

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmanen i enlighet med de i avseende å föreliggande punkt framställda yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning skulle bifallas; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 164.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 165.*

Lades till handlingarna.

*Punkten 166.*

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till populärvetenskapliga föreläsningar.

*Punkten 167.*

I anslutning till vad Kungl. Maj:t därom föreslagit riksdagen, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte för understöd under av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1916 angivna villkor åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av 192,000 kronor ävensom medgiva, att av detta anslag finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas dels högst 12,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 2,000 kronor till en hos folkskolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels högst 3,000 kronor för understöd åt sådana nybildade anstalter, vilkas ordsbidrag ej uppginge till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare.

Herr Wavrninsky: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än statsutskottet, men jag ber dock att få göra en anmärkning till denna punkt. Dessa populärvetenskapliga föreläsningar avse dels att väcka bildningsintresset och dels att med-



delar verkliga kunskaper. I det senare hänseendet är det åtskilliga kunskapsgränser, som i stor utsträckning saknas vid dessa föreläsningar. Jag tänker på sociala ämnen sådana som arbetsförmedling, kooperation, hälsovård, kunskap om livsmedlens användning och tillredning o. s. v. Dessa intressen bevakas av särskilda organisationer med sina experter, och det skulle vara ganska lätt att med det understöd, som nu lämnas för de populärvetenskapliga föreläsningarna, sprida kunskaper i dessa ämnen ytterligare, om centralbyråerna komme i närmare förbindelse med och kunde stödja dessa experters verksamhet på området.

Anslag till  
populärveten-  
skapliga före-  
läsningar.  
(Forts.)

När jag nämner kooperation och arbetsförmedling, ber jag få påpeka, att detta är frågor, som ligga utanför partistriderna och inrymma betydande statsändamål. På denna grund anser jag mig berättigad, då statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet icke är närvarande, att få denna min tankegång till protokollet antecknad med en vädjan till honom att vid fördelningen av dessa summor taga under övervägande, huruvida icke någon önskan i detta fall kunde komma fram till centralbyråerna, varigenom dessa rent praktiska och i mina ögon mycket värdefulla kunskapsämnen kunde bli bättre tillgodosedda vid föreläsningarna än hittills.

Jag har endast velat anföra detta.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

*Punkterna 168 och 169.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 170.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 171—174.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 175.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 176—183.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 184.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 185—187.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 188.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 189—200.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 201.*

Anslag till  
utarbetande av  
en handled-  
ning i  
gymnastik  
m. m.

I enlighet med vad herr *V. Rydén* i Malmö i en inom andra kam-maren väckt motion, nr 68, föreslagit, hade utskottet i föreliggande punkt hemställt, att riksdagen måtte på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 12,000 kronor för utarbetande genom gymnastiska centralinstitutets försorg av en handledning i gymnastik med lek och idrott för landets folk- och småskolor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år disponera intill hälften av anslaget.

Herr Nyström: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk några minuter i anledning av det förslag, som utskottet här tillstyrkt. Det går, som vi hört, ut på att riksdagen skulle anvisa 12,000 kronor för utarbetande av en handbok i gymnastik. I själva verket är detta förslag av vida större innebörd, än man på grund av utskottets kläm skulle kunna tro. Genom bifall därtill skulle införas en alldeles ny princip i det svenska skolväsendet, nämligen att staten skulle låta utarbete och giva sin hallstämpel åt en viss lärobok, vilket för framtiden skulle omöjliggöra den fria konkurrensen på detta område. Jag tror, att man efter detta första steg kan befara, att ett andra och ett möjligen tredje skola följa. Jag behöver knappt för dem, som känna dessa förhållanden, påpeka, vilka faror detta skulle innebära för vårt undervisningsväsen överhuvud. Det är just den fria konkurrensen på läroboksområdet, som skaffat våra skolor dessa utmärkta läroböcker, som vi ha. Men skall det på det viset genom statens försorg utarbetas böcker, som därigenom också få statens auktoritet, kommer givetvis denna fria konkurrens att fullständigt förkvävas. Detta är det viktigaste skälet, varför jag anser, att kammaren icke bör vara med på detta förslag.

Det finnes emellertid även åtskilliga andra skäl. Det ser ut, som om utskottet levat i en alldeles oriktig föreställning om behovet av en sådan lärobok. Motionären säger nämligen, att orsaken varför det står så illa till med gymnastikundervisningen på landsbygden, är bristen på lämplig handledning för lärarna. Denna brist existerar icke. Vi ha nämligen under de sista åren

haft en rätt livlig författareverksamhet på detta område. Först och främst ha vi de Falkska dagövningarna, vidare har det utkommit på delvis andra principer grundade dagövningar, och slutligen har det i dessa dagar utgivits dagövningar av en gymnastiklärare i Malmö. Det är ju rätt mycket på ett par år. I synnerhet då dessa böcker äro gjorda efter olika principer, hava lärarna möjlighet att välja vad som befinnes lämpligast för behovet och mest passande för dem. Dagövningarna äro så avfattade, att de kunna anpassas för både småskolor och folkskolor, och avse övningar både med och utan attiralj. Jag har påpekat, att anledningen varför man vill få fram en officiell lärobok — jag kan icke finna, att utskottet reagerat mot detta påstående — är, att man föreställt sig, att det skulle saknas läroböcker i detta ämne. Denna föreställning är dock oriktig, och den grunden bör sålunda icke kunna motivera ett sådant anslag.

*Anslag till  
utarbetande af  
en handled-  
ning i  
gymnastik  
m. m.  
(Forts.)*

En annan sak, som dock är av sekundär betydelse, är den stora anslagssumma på 12,000 kronor, som erfordras. Och utskottet har av bilagorna till motionen mycket väl kunnat finna, att det icke är nog med 12,000 kronor, ty det säges uttryckligen i skrivelsen från centralinstitutet, att till dessa 12,000 kronor måste läggas ersättning för arvoden till de vikarier, som skola sköta de lärares befattningar, som få i uppdrag att utarbete dessa böcker. Till huru stor summa dessa arvoden komma att stiga, kan man icke på förhand uträkna, men att de gå löst på åtskilliga tusental kronor, kan man vara säker om. Slutligen kommer därtill tryckningskostnaderna, som beräknats efter två alternativ. Enligt det ena skulle ytterligare 6,000 kronor krävas för bestridande av dem. Det är således ganska stora utgifter i dessa ekonomiskt svåra tider, och då riksdagen i andra fall fäster så stor vikt vid att utgifterna icke skola stegras, synes det mig, att man även i detta fall bör göra det, så mycket hellre som behovet av hela anslaget icke är bevisat, utan tvärtom enligt min mening omöjligt kan bevisas.

Jag får därför, herr greve och talman, yrka avslag på denna punkt.

Herr Swartz: Jag måste uppriktigt erkänna, att jag icke är specialist på detta område, som den föregående ärade talaren tycktes vara. Men inom statsutskottet har dock den meningen gjort sig allmänt gällande, att även om det finnes böcker, ur vilka man skulle kunna hämta den lärdom, som rör gymnastiken, det i alla händelser icke lär finnas några sådana böcker, som äro lämpliga och motsvara det behov, som här avses. Här är fråga om en lättfattlig handledning för lärare, som i alla fall måste undervisa i gymnastik, utan att vara i det avseendet särskilt hemmastadda. Det är sålunda fråga om att få en handledning, huru dagövningarna lämpligen skola anordnas, och huru man skall reda sig med små medel. Detta har utskottet ansett vara mycket behjärtansvärt. Det är ju tydligt, att gymnastiken

Anslag till  
utarbetande av  
en handled-  
ning i  
gymnastik  
m. m.  
(Forts.)

i och för sig är en sak, som står på programmet och bör skyddas på bästa möjliga sätt. När nu de krafter, som på landet kunna påräknas, äro i saknad av nödig handledning, har man ansett det ganska olämpligt att nu, när en sådan handledning begäres, icke gå denna önskan till mötes. Det är ju för övrigt meningen, att gymnastiska centralinstitutet skall leda utarbetandet av handboken.

Då jag finner detta anslag till gymnastikundervisningen synnerligen befogat, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyström: Jag är visserligen icke, som den föregående talaren något ironiskt antydde, fackman på detta område, men som jag är ordförande i undervisningsnämnden i Stockholm, har jag dock haft att göra med dessa dagövningar, beträffande vilka en väldig strid stått och ännu står om vilken som är den lämpligaste. Jag har sålunda haft anledning att sätta mig in i frågan och studera dagövningarna. Och jag kan försäkra, att de nu förefintliga dagövningar äro fullkomligt tillräckliga för det ändamål, som det här är fråga om. Som jag nämnde, äro dessa övningar avsedda för både småskolor och folkskolor och för de olika arter av gymnastik, som där kunna förekomma. Det finnes sålunda läroböcker i detta ämne, det kan icke förnekas. Att då staten skulle ingripa och låta utarbeta en officiell lärobok, är sålunda onödigt och dessutom synnerligen obilligt mot de författare, som ägnat sin tid och förmåga åt utarbetandet av dessa dagövningar, vilka alldeles skulle läggas på hyllan, om en sådan officiell bok komme till stånd.

Jag fann för resten, att den föregående talaren alldeles förbigick det motiv jag anförde i första rummet och såsom det viktigaste, nämligen att vi här skulle slå in på en alldeles ny bana, vilken, som sagt, icke förut beträffs inom det svenska skolväsendet, genom utgivandet av en officiell lärobok. Sådana finnas i vissa länder, men detta har icke varit till fördel, ty som nämnts, därmed stagnerar utvecklingen. Man får ett slags dogmatik, som ingen får vika från och som till sist länder till skada.

Det är av verkligt intresse för den svenska gymnastiken som jag föreslår, att denna punkt icke måtte bifallas.

Herr Magnusson, Gerhard: Herr talman! I anledning av det allra sista yttrandet av herr Nyström, att man skulle riskera att få in någon sorts dogmatik på detta område, och att därför första kammaren skulle akta sig för detta förslag, ber jag för min del få påpeka, att även om det blir dogmatik med avseende å den fysiska fostran som är så försummad i detta land, det är långt bättre, än att vårt folk icke får någon fysisk fostran alls. Det är över huvud taget värdefullt att få fram intresse för denna fysiska fostran till och med i småskolorna i landet, även om den, genom att till en början framträda på auktoritativt sätt från statens sida, blir i viss mån dogmatisk.

Den dogmatiska karaktären består ej så länge och kan för övrigt i hög grad förebyggas, om Kungl. Maj:t utlyser tävlan mellan intresserade i författande av en lämplig handbok. Huvudsaken är emellertid, att behovet av en handbok blir fyllt. Det behöves fysisk fostran jämsides med den intellektuella.

Jag yrkar bifall till denna punkt.

*Anslag till  
utarbetande av  
en handled-  
ning i  
gymnastik  
m. m.  
(Forts.)*

Herr Nyström: Den siste ärade talaren tyckes föreställa sig, att det icke finnes gymnastik vid våra småskolor och folkskolor. Men lärarna och lärarinnorna vid dessa skolor ha vid seminarierna undervisats i gymnastik. Således är det icke så illa sörjt för denna undervisning, som här sagts. Det är endast de äldsta lärargrupperna, som kanske skulle behöva någon hjälp. Den hjälpen finnes dock redan. Jag tror, att var och en, som intresserar sig för denna undervisning, skall finna, att man här är i färd med att göra något, som man kanske får skäl att ångra.

Dessutom är det en annan sak, som jag ber att få påpeka. Denna bok skulle få ett omfång av omkring 270 sidor text. Tror någon, att lärarna och lärarinnorna i småskolor och folkskolor, som äro så upptagna av sitt arbete att följa med i sina ämnen och ha så mycket att göra, skulle få någon glädje av en sådan postilla, som det här är fråga om att utarbeta? Då äro väl dessa andra dagövningar mycket mera kortfattade och komma helt visst att medföra mera gagn än denna påtänkta statsbok.

Friherre Fleming: Herr talman! Jag kan icke underlåta att säga ett par ord i den här frågan. Just det, som framdragits av herr Nyström, synes mig vara ett skäl för bifall till motionen. Jag är långt ifrån övertygad om nyttan av den fria konkurrens, herr Nyström talade om. Det är ju nämligen fråga om ett område, där det icke bara gäller gymnastik, utan en gymnastik, som är till nytta. Nog är det bättre att få en lärobok, som är utarbetad efter verkligt vetenskapliga grunder, än att man begagnar vilka dagövningar som helst. Om sedan andra personer vilja skriva på läroboken grundade nya dagövningar, som möjligen äro trevligare och mera roande, är det ju ingenting, som hindrar. Men att en lärobok eller handledning, vad man må kalla den, utarbetas under uppseende av den institution, som skall övervaka gymnastiken här i landet, tror jag givetvis är att mycket förordas. På denna grund anser jag, att det skulle vara mycket olyckligt att avstå härifrån.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets betänkande i denna punkt.

Herr Bruce: Herr talman, mina herrar! Vad detta anslag beträffar är jag i viss mån av samma mening som lektor Nyström, nämligen att det vore skadligt, om det på detta område skulle komma

Anslag till  
utarbetande av  
en handled-  
ning i  
gymnastik.  
m. m.

(Forts.)

till stånd någon slags dogmatik, varigenom den utveckling och det framåtskridande, som säkerligen behövs här liksom på alla andra områden, skulle hämmas eller rent av hindras. Jag tror, att det är lyckligt, att detta blir understruket, innan anslaget beviljas.

Men å andra sidan kan jag icke finna annat än att om riksdagen vill understödja arbetet för att få till stånd goda dagövningar, som kunna tjäna till ledning vid gymnastikundervisningen i folkskolorna, dessa ha allt skäl att vara tacksamma därför. Det är tyvärr så, att det i stort sett står illa till med gymnastikundervisningen i folkskolorna, särskilt på landsbygden. Den första orsaken härtill är en omständighet, som redan för ett par år sedan vann behjärtande inom riksdagen, nämligen bristen i allmänhet på goda gymnastikbyggnader och anordningar för att utföra ordentlig gymnastik, så att den kan bli både utvecklande och intresseväckande för lärjungarna. En annan sak är naturligtvis, att det icke funnits tillräcklig ledning för lärjungarna i fråga om gymnastikens bedrivande. Och i detta avseende skulle uppenbarligen en lämplig, åskådligt uppställd handbok, innehållande ändamålsenliga dagövningar, bliva av stor betydelse. Vi skola komma ihåg, att gymnastiken rör sig på ett ömtåligt område, ty det gäller här barnens fysiska hälsa. Det är därför av största vikt att de som skola meddela denna undervisning, icke begå några misstag. Därför har jag i utskottet icke kunnat annat än stödja förslaget, att anslag för ändamålet må beviljas, för att vår främsta auktoritet på området, gymnastiska centralinstitutet, må bliva utrustat med medel, så att det kan sätta sig i förbindelse med personer med erfarenhet icke blott på gymnastikens område i allmänhet, utan också särskilt på folkskolans område för att åvägabringa ett bättre tillstånd uti ifrågavarande avseende. Vad jag emellertid skulle beklaga, jag upprepar det än en gång, vore om ifrågavarande anslag skulle ha den konsekvensen med sig, att man skulle på detta område fastläsa någon slags dogmatik, som icke kunde ändras. Det är icke ur denna synpunkt jag vill vara med om anslaget, utan för att stödja gymnastiken, för att få medel till en handledning för undervisningen i gymnastik i skolorna på landsbygden.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet närmast i anledning av att herr Nyström uttalade den meningen, att den bok, för vars åstadkommande det här är ifrågasatt att bevilja medel skulle vara överflödig, enär för närvarande eleverna vid folkskollärareseminarierna meddelades undervisning i gymnastik, och folkskollärarne därigenom erhöilo behöfelig kompetens att meddela sådan undervisning.

Jag ber med anledning härav få säga, att jag har någon personlig erfarenhet om, huru det står till med kompetensen i detta avseende, åtminstone bland äldre folkskollärare på landsbygden. Enligt min uppfattning är denna kompetens tämligen knapphändig, för att använda ett lindrigt uttryck, och jag tror,

att en sådan handledning det här är ifrågasatt att lämna dem skulle vara synnerligen av behovet påkallad.

Det är endast detta jag velat framhålla, och ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

*Anslag till  
utarbetande av  
en handled-  
ning i  
gymnastik  
m. m.  
(Forts.)*

Herr Pers: Jag skall endast be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Tillika vill jag göra det uttalandet, att gymnastikundervisningen i stort sett är under vardande i hela vårt land. Den står på en sådan svag ståndpunkt och har så små förutsättningar i fråga om lokaler, redskap och annan utrustning, att det är detta som gjort, att såväl avdelningen som utskottet i sin helhet varit enhälliga på denna punkt. Och jag föreställer mig, att kammaren icke heller kan vilja annat än biträda utskottet i dess hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

#### *Punkterna 202—220.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 221.*

I anslutning till vad Kungl. Maj:t därom föreslagit riksdagen hade utskottet i föreliggande punkt hemställt, att riksdagen måtte såsom understöd åt docenten Herman Lundborg för utförande under åren 1917—1920 av rasbiologiska undersökningar bevilja ett anslag av 24,000 kronor och därav på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 6,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

*Anslag för  
utförande av  
rasbiologiska  
undersök-  
ningar.*

Herr Steffen: Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Men jag har ansett det vara av viss betydelse att vid detta tillfälle för kammaren påpeka, att med all sannolikhet, om kammaren beviljar det i denna punkt äskade anslaget, detta kommer att leda till vissa konsekvenser för framtiden.

Det ifrågavarande anslaget kommer att understödja docenten Lundborg i hans rasbiologiska undersökningar fram till och med året 1920. Vi hava här att göra med en vetenskapsman, som har uppodlat ett synnerligen speciellt forskningsområde och ägnat den bästa delen hittills av sitt liv åt denna forskning. Det uppstår då helt naturligt den frågan: vad skall ske med honom, sedan detta anslag är slut och eventuellt de speciella forskningar

Anslag för  
utförande av  
rasbiologiska  
undersök-  
ningar.  
(Forts.)

äro gjorda, för vilka han fått detta anslag? Jag förutser, att ifrån Uppsala universitet eller direkt från Kungl. Maj:t skall komma en framställning till riksdagen om en personlig professur i ämnet rasbiologi för docenten Lundborg. Det kan hända, synes det mig, att riksdagen då befinner sig i en ganska svår belägenhet; nämligen ifall vid universitetet i Uppsala samtidigt skulle förefinnas andra behov av nya professorer, av beskaffenhets att de ur allmän samhälls- och vetenskaplig synpunkt böra ha företräde framför en professur i rasbiologi.

Jag vill blott framhålla, att det för samhället och vetenskapen så synnerligen viktiga ämnet nationalekonomi, forskningen å det ekonomiska samhällslivets område, för närvarande är synnerligen illa tillgodosett vid Uppsala universitet. Det är ju så, att denna vetenskap för närvarande är representerad genom en professur inom den juridiska fakulteteten, en professur, som omfattar tvenne ämnen, nämligen dels nationalekonomi, dels ock det synnerligen viktiga och omfattande, rent juridiska ämnet finansrätt. Nu ber jag för kammaren få påpeka, att det för närvarande näppeligen finnes ett universitet av den storlek och nationella betydelse som Uppsala universitet, som icke har och redan länge haft åtminstone tvenne professorer i nationalekonomi -- och Uppsala universitet har blott en halv. Jag känner icke något nytt anslagsbehov för Uppsala universitet, som ur allmän nationell och vetenskaplig synpunkt synes mig mera behjärtansvärt än det att få ytterligare en professur i nationalekonomi. Detta hindrar dock icke, att ett eller annat ytterligare sådant högviktigt krav förefinnes och kan komma att framläggas under de närmaste åren. Men det skulle, synes det mig, vara en högst olämplig utveckling av vårt främsta universitet, om vi 1920 skulle ställas inför spörsmålet att skapa en professur i rasbiologi, men icke ha ett sådant ämne som nationalekonomi tillnärmelsevis tillräckligt tillgodosett i forsknings- och undervisningsavseende vid universitetet.

Följaktligen vill jag i detta sammanhang, ehuru jag, som sagt, icke har något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, hava uttalat, att om det skulle bli fråga om upprättande av en professur i detta ämne, även en blott personlig sådan för docenten Lundborg, det beslut kammaren nu kommer att fatta varken av universitet eller regeringen får uppfattas såsom något löfte om att behandla frågan om professur åt docenten Lundborg såsom mera trängande än de liknande andra nya anslagskrav, som vid den tiden kunna framställas för universitetets i Uppsala räkning.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

*Punkterna 222 och 223.*

Vad utskottet hemställt bifölls.



*Punkten 224.*

Lades till handlingarna.

*Punkterna 225—228.*

Vad utskottet hemställt bifölles.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade följande kungl. propositioner:

nr 77, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914;

nr 81, angående ändring i gällande grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt;

nr 82, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebo-stället Pålshoda nr 1 och Folkasboda nr 1 i Örebro län;

nr 83, angående pension åt förre aktuarien vid Sveriges geologiska undersökning G. H. Santessons änka Alma Johanna Santeson, född Lindberg;

nr 85, angående förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutsbyrå; och

nr 86, angående ålderstillägg åt aktuarien i statistiska centralbyrån J. A. Carlson.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 8 och 10 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 21 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrko- och skolråd. *Ifrågasatt ändring i kyrkostämmoförordningen.*

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 135, av herrar *Lundgren* och *Molin* i Dombäcksmark hemställdes,

»att riksdagen för sin del må besluta, att § 21 av Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd må erhålla följande förändrade lydelse:

§ 21. I varje kyrkoförsamling skall finnas ett kyrkoråd och ett skolråd. Inom samma pastorat eller stad må dock flera församlingar kunna om gemensamt kyrkoråd eller skolråd sig förena. Där kyrkostämma så finner lämpligt — — — — — o. s. v.»

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Ekman*, *Karl Johan*: Herr greve och talman! Jag har icke deltagit i behandlingen av detta ärende i konstitutionsutskot-

*Ifrågsatt  
ändring i  
kyrkostämmoförordningen.*  
(Forts.)

tet; men hade jag deltagit i behandlingen, skulle jag hava yrkat bifall till motionen.

Den nuvarande lagstiftningen innehåller, att i varje församling skall finnas ett kyrkoråd och ett skolråd; men det medgives tillika att kyrko- och skolråden må kunna, där så lämpligen låter sig göra, förenas till ett gemensamt *kyrko- och skolråd*. Av detta medgivande hava ett stort antal församlingar, särskilt på landsbygden, begagnat sig, så att det är ganska vanligt att kyrko- och skolrådet är gemensamt.

Motionärerna vilja nu hava möjligheten till en dylik gemensamhet upphävd och påyrka en sådan förändring i kyrkostämmoförordningen, att det hädanefter alltid skall väljas ett *särskilt* kyrkoråd och ett *särskilt* skolråd.

Frågan sammanhänger på det närmaste med uppfattningen av förhållandet mellan stat och kyrka. Näppeligen har i något land föreningen mellan det kyrkliga och det borgerliga samhället varit mer innerlig än i Sverige. Det band, som den historiska utvecklingen knutit mellan den svenska evangelisk-lutherska kyrkan och det svenska borgerliga samhället, har visat sig bestå genom århundraden; och i det stora hela är denna kyrka fortfarande det trognaste uttrycket för vårt folks religiösa liv och torde även komma att så förbliva.

Men under utvecklingens lopp hava de kyrkliga och borgerliga samfundens sfärer icke alltid behörigen hållits i sär. Kyrka och stat hava under gångna tider merendels för den nationella betraktelsen sammanflutit till *ett*; och icke minst har den Boströmska filosofien häråt givit ett stöd genom sin förkunnelse, att kyrkan vore allenast en sida av staten. En följd härav har varit, att medlemskapet i staten utan vidare ansågs konstituera medlemskapet i kyrkan och tvärtom. Förhållandet ställes i den klaraste belysning, om man erinrar sig, att avfall från statskyrkans lära under gångna tider bestraffades med landsförvisning och att detta straff kvarstod i lagstiftningen ända till år 1860. Förslag till landsförvisningsstraffets upphävande framlades av Kungl. Maj:t för riksdagen 1856—58. men lagutskottet motsatte sig förslaget med den motivering, att i trosläran såge man samhällets förnämsta bålverk, och därför ville man genom förvisningen ur riket avlägsna den, vilken man ansåge själv hava skilt sig från samhället genom ett offentligt förnekande av de viktigaste sanningar, på vilka samhället grundat sin tillvaro. Lagutskottet tillade, att något med sakens eget väsende mera överensstämmande straff för avfall än landsförvisningsstraffet svårigen kunde upptänkas. Rikets ständer instämde häruti.

Emellertid redan följande riksdag 1859—60 slog religionsfrihetens princip igenom. Lagutskottet fann nu, att frågan måste lösas. I vilken riktning denna lösning måste ske — yttrade utskottet — kan ej vara tvivelaktigt. Det är *religionsfrihetens* stora grundsats, vars tillämpning måste av lagstiftaren medgivas, ehuru med den varsamhet i sättet, som varje övergång i lagstiftningen kräver. Riksdagen beslöt också i enlighet härmed.

Religionsfrihetens seger medförde även år 1860 utfärdandet av Sveriges första egentliga dissenterlag.

År 1860 betecknar sålunda i vårt land den stora vändpunkten i uppfattningen av förhållandet mellan stat och kyrka. Dessförinnan voro i stort sett stat och kyrka att betrakta såsom med varandra helt sammanfallande; och det kunde med full rätt sägas, att i regel varje medlem av staten också måste betraktas såsom en verklig medlem av den svenska kyrkan. Men efter 1860 är förhållandet ett helt annat. Dissenterlagarna av 1860 och 1873 vila på den grundsatsen, att tillhörigheten till en annan troslära än den evangelisk-lutherska mycket väl kan stå tillsammans med ett fullt och verkligt medborgarskap i den svenska staten. Det betyder, att stat och kyrka icke längre sammanfalla utan måste betraktas såsom *var för sig självständiga samfund*, och det betyder tillika, att dessa samfund hava var sitt särskilda *omfång*, så att medlemskapet i det ena icke utan vidare innebär medlemskap även i det andra samfundet.

I själva verket konstitueras också medlemskapet i kyrkan på ett helt annat sätt än medlemskapet i staten. Medlemskapet i kyrkan konstitueras genom *dopet*. Det torde icke finnas någon kristen kyrka i hela världen, undantagandes den svenska, där tillhörighet till kyrkan kan vinnas annorlunda än genom dopet. Men i Sverige betyder »medlem av svenska kyrkan» allenast att man är *kyrkoskriven* såsom svensk medborgare. Och såsom sådana kunna kyrkoskrivas icke allenast evangelisk-lutherska trosbekännare, utan även bekännare av vilken som helst främmande troslära, så snart de icke formligen utträtt ur eller anmält sig vilja utträda ur svenska kyrkan.

Dissenterskattekommittén beräknade, att i Sverige år 1904 funnos 71,526 främmande trosbekännare, däribland baptister, engelsk-episkopala, helgeaner, grekisk-katolska, irvingianer, metodister, mosaiska trosbekännare, svedenborgare, fransk-reformerta, romersk-katolska, sjundedagsadventister m. fl. Av dessa tillhörde endast omkring 17,000 de lagligen erkända främmande trossamfundet. Alla de övriga, omkring 54,000, kvarstodo inom svenska evangelisk-lutherska kyrkan såsom tillhörande denna. De hava tillträde till alla förtroenposter inom svenska kyrkan, kunna väljas till kyrkovärdar, kyrkorådsledamöter, medlemmar av kyrkomötet o. s. v. De flesta äro baptister. Av dessa kvarstå inom den svenska kyrkan närmare 40,000 kanske flera. Därefter komma metodisterna, av vilka nära 12,000 äro att officiellt betrakta såsom lutheraner.

Vad som framför allt intresserat dessa främmande trosbekännare såsom medlemmar av de svenska evangelisk-lutherska kyrkoför-samlingarna är folkundervisningen. Särskilt ha baptisterna här visat sig verksamma. De ha sökt tränga sig in uti skolråden och fram till lärareplatserna i folkskolorna. På deras tillskyndan beslöt riksdagen härom året, att dop och nattvardsberättigande såsom villkor för inträde såsom *clev* i folkskolläroreseminarierna skulle strykas och ersättas med uttrycket »medlem av svenska kyrkan», vilket öppnade vägen in i seminarierna för baptisterna — och därmed givetvis även

*Ifrågasatt  
ändring  
kyrkostämmor-  
förordningen.  
(Forts.)*

*Ifrågasatt  
ändring i  
kyrkostäm-  
moförordningen.  
(Forts.)*

för övriga främmande trosbekännare liksom ock för sådana, som ingen tro alls bekänna.

Nu i år har riksdagen, efter motion av baptisternas representant, herr Byström, beslutat, att samma frihet skall lämnas för tillträde till *lärarebefattningarna* vid folk- och småskolorna, även där undervisningsskyldighet i den evangelisk-lutherska trosläran ingår i befattningen. Det är nästan ofattligt, huru de svenska statsmakterna kunna gå in på någonting sådant, så länge den evangelisk-lutherska läran skall vara grundvalen för den offentliga religionsundervisningen. Religionsfrihetens princip kräver visserligen full rätt för de främmande trosbekännarna att för sin del inrätta sig efter sin religiösa övertygelse, men den kräver samma rätt för den evangelisk-lutherska kyrkan och dess bekännare.

Jag nämnde, att intresset för folkundervisningen gör, att de främmande trosbekännarna gärna söka vinna plats i skoloråden. Men om nu, såsom förhållandet ofta är, kyrko- och skoloråden äro förenade till ett, så blir följden, att dessa främmande trosbekännare, ehuru av en helt annan religiös uppfattning än vår evangelisk-lutherska kyrkas, likväl komma att såsom kyrkorådsledamöter utöva ett bestämmande inflytande över kyrkans icke blott yttre utan även inre angelägenheter, med vilka de icke borde hava något att skaffa.

Det hade därför, enligt min mening, varit riktigast om utskottet hade med anledning av den föreliggande motionen tillstyrkt, att kyrkostämmoförordningen måtte ändras därhän, att kyrko- och skoloråden alltid skola vara skilda åt. Ty i sådant fall kunde man ju hoppas, att de främmande trosbekännarna skulle koncentrera sitt intresse på skoloråden och icke vidare eftersträva ledamotskap i kyrkoloråden.

Det skeva och principvidriga uti det nuvarande tillståndet leder emellertid tanken på, huruvida icke med det snaraste en utredning bör göras angående de olika rättigheter och skyldigheter, som böra tillkomma medlemmarne av svenska kyrkan allteftersom de tillhöra kyrkan i egentlig, trängre mening eller de tillhöra henne allenast i bokföringsavseende. Vid en sådan undersökning torde visa sig, att t. ex. valbarhet till kyrkliga förtroendeuppdrag, kompetens till lärarebefattning i kristendom vid statens skolor m. m. dylikt bör tillkomma allenast dem, som i egentlig mening tillhöra kyrkan; men att däremot t. ex. lärarebefattningar, med vilka icke följa undervisningsskyldighet i kristendomsämnet, böra stå öppen även för dem, som allenast i bokföringshänseende äro »medlemmar av svenska kyrkan». Jämväl i åtskilliga andra hithörande avseenden torde en sådan åtskillnad böra göras.

Jag har tillåtit mig att vid innevarande riksdag väcka motion om en sådan utredning; och det vore önskligt, om lagutskottet vid densammas behandling ville behjärta sakens betydelse.

Innan en sådan utredning skett, lärers väl knappast någon framgång för den nu föreliggande motionen vara att vänta; och jag skall därför, herr talman, icke nu framställa något annat yrkande än det utskottet kommit till.

Herr von Bahr: Då jag begärde ordet, hade jag anledning tro, att den föregående talaren skulle framställa något yrkande. Då han icke gjort detta och konstitutionsutskottet varit fullkomligt enhälligt i fråga om de skäl, som det anfört till stöd för sitt utlåtande, vilka skäl jag ej heller funnit ha på ett övertygande sätt blivit bestridda av den föregående talaren, ber jag endast få yrka bifall till utskottets utlåtande.

*Ifrågasatt  
ändring i  
kyrkostäm-  
möföreläggningen.  
(Forts.)*

Jag vill endast erinra om att det redan nu enligt gällande bestämmelser står den kyrkostämman fritt, som så önskar, att upphäva kombinationen av de båda nämnderna, och att således de fördelar, motionärerna önska uppnå genom sitt förslag, redan nu kunna vinnas på annat sätt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr talmannen yttrade, att han efter överenskommelse med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen komme att vid kamrarnas sammanträden onsdagen den 22 innevarande mars anställas över de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore av båda kamrarna godkända.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 8 och 10 i denna månad bordlagda betänkande nr 9, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åvägabringande av överensstämmelse mellan Sveriges, Norges och Danmarks postbefordringsavgifter för korsbandsförsändelser inom dessa länder.

*Om överens-  
stämmelse i  
postbeford-  
ringsavgifter  
för korsbands-  
försändelser  
inom de skan-  
dinaviska  
länderna.*

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 2, hade herr Wavrinsky hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära snar utredning, huruvida och i vad mån överensstämmelse mellan Sveriges, Norges och Danmarks postbefordringsavgifter för korsband inom de respektive länderna kunde vinnas och mellanrikspostot således, liksom beträffande brev och brevkort, komma att överensstämma med inrikespostot, samt att Kungl. Maj:t ville till riksdagen inkomma med de förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att herr Wavrinskys förevarande motion, I: 2, angående åtgärder för åvägabringande av överensstämmelse mellan Sveriges, Norges och Danmarks postbefordringsavgifter för korsbandsförsändelser inom dessa länder, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Wavrinsky: Utskottet har remitterat min motion

Om överens-  
stämmelse i  
postbeför-  
dringsavgifter  
för korsbands-  
försändelser  
inom de skan-  
dinaviska  
länderna.  
(Forts.)

till generalpoststyrelsen, som förklarar, att den redan länge haft för avsikt att i vissa hänseenden söka åstadkomma en revision av gällande bestämmelser om postförbindelser mellan de skandinaviska länderna. Då generalpoststyrelsen emellertid hemställer, att den i motionen begärda utredningen måtte få tills vidare anstå, så sker det, därför att styrelsen icke finner det lämpligt att för närvarande vidtaga större ändringar beträffande de skandinaviska postförbindelserna, då det är ovisst, huru de allmänt internationella postförhållandena komma att efter det nu pågående kriget ordnas.

Jag finner denna invändning från generalpoststyrelsens sida befogad och böjer mig för den. Och då jag vunnit mitt ändamål och vet, att de omständigheter, som jag i motionen framdragit, äro föremål för uppmärksamhet och i sinom tid komma att bliva beaktade, är jag tillfredsställd med den behandling min motion fått i utskottet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Om åtgärder  
för åstadkom-  
mande av er-  
forderlig ved-  
tillgång.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 8 och 10 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av erforderlig vedtillgång i landet m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade motioner av lika lydelse, nr 74 i första kammaren av herr *Kvarnzelius* m. fl. och nr 187 i andra kammaren av herr *Edén* m. fl., hade hemställts, att riksdagen behagade besluta:

1:o) att i skrivelse till Kungl. Maj:t

*dels* anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om att en omfattande vedavverkning å skogsmarker, som stode under domänstyrelsens förvaltning, måtte under innevarande år komma till stånd, i syfte att för nästinstundande konsumtionsår vedtillgången i landet måtte kunna skäligen motsvara behovet,

*dels ock* uttala, att för den avverkade veden sådana priser syntes böra fastställas, som å avverkningsplatsen motsvara normala förhållanden, att uppmärksamheten också syntes böra inriktas på, att såväl den ved som sålunda komme att avverkas, som den redan nu i statsskogarna kvarliggande, måtte bliva genom domänstyrelsens föranstaltande framforslad till lämpliga stationer och lastageplatser, att åtgärder jämväl syntes påkallade för nedbringande av transportkostnaderna för veden till avsättningsorterna, samt att även eljest torde behöva övervägas, vilka åtgöranden kunde vidtagas till förhindrande av vedpriset's uppdrivande;

2:o) att å extra stat för år 1917 under nionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av 200,000 kronor för att, enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, användas för underlättande

av möjligheten att under instundande konsumtionsår genom statens livsmedelskommission tillhandahålla den mindre bemedlade befolkningen ved från kronoskogarna till prislägen, som ungefär motsvara de under normala förhållanden gällande;

ävensom att av nämnda anslag 100,000 kronor torde få av Kungl. Maj:t förskottsvis redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordnas.

*Om åtgärder för åstadkommande av erforderlig vedtillgång.*  
(Forts.)

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen ville besluta

1:o) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes föranstalta om att en omfattande vedavverkning å skogsmarker, som stode under domänstyrelsens förvaltning, måtte under innevarande år komma till stånd, i syfte att för nästinstundande konsumtionsår vedtillgången i landet måtte ökas, och

2:o) att å extra stat för år 1917 under nionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av högst 200,000 kronor för att, enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, användas för underlättande av möjligheten att under instundande konsumtionsår genom statens livsmedelskommission eller annorledes tillhandahålla den mindre bemedlade befolkningen ved från allmänna skogarna till billigast möjliga priser eller till prislägen, som ungefär motsvara de under normala förhållanden gällande, med rätt för Kungl. Maj:t att av nämnda anslag under år 1916 av tillgängliga medel utanordna 100,000 kronor.

Greve Wachtmeister, Axel: Herr talman! Då jag av en händelse icke kommit att reservera mig under detta betänkande, så anser jag det vara min skyldighet att här säga ifrån, att jag icke kan godkänna det resultat, vartill utskottet kommit i sin motivering. I första punkten av klämman hemställer utskottet om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om ökad vedavverkning å under domänstyrelsen stående skogar. Den tankegång, som ligger under detta, är ovedersägligen riktig. Visserligen upplyser utskottet, att Kungl. Maj:t redan givit direktiv i denna fråga, och om nu riksdagen ansett lämpligt att understödja detta direktiv, så må det ju så vara, men vad jag icke kan godkänna är själva systemet för värdesättningen, för pris-sättningen å denna statsved till de mindre bemedlade.

Av utskottets motivering, sammanställd med motionärernas, framgår ju, att denna minskning av priset på veden skulle åstadkommas, dels genom att domänstyrelsen sänkte priset på veden vid avverkningsplatserna till normalpris, dels genom att järnvägsstyrelsen nedsatte frakten till självkostnadspris, dels och genom ett särskilt riksdagens anslag på 200,000 kronor för att därmed tillgodose särskilt ogynnsamt belägna orter. Först ber jag då få säga, att om överhuvud detta system skall tillämpas det vore riktigare, att den gamla principen bibehölles att låta domänstyrelsen och järnvägsstyrelsen sköta sig som affärsdrivande verk

*Om åtgärder för åstadkommande av erforderlig vedtillgång.*  
(Forts.)

och låta dem genom ett särskilt förslagsanslag få ersättning för sitt arbete i välgörenhetens tjänst. Detta vore ju ärligare mot domänstyrelsen och järnvägsstyrelsen. Och dessutom, när det angår enskilda välgörare, är det icke lämpligt och riktigt att skryta över välgörenheten, men ur många synpunkter anser jag det riktigt och lämpligt, att svenska allmänheten får veta det rätta värdet av den hjälp, som här lämnas, vilken är långt ifrån obetydlig. Jag tror emellertid, att denna hjälp skulle kunna lämnas på ett nationalekonomiskt mera lämpligt sätt. I våra tider av konstant vagnbrist vid statsjärnvägarna kommer det icke att verka tilltalande, att man låter en stor del av statens järnvägsvagnar användas för att till självkostnadspris transportera denna ved från kronoparkerna, som kanske äro belägna på ur trafiksynpunkt absurt avlägsna orter, för att därigenom åstadkomma en skenbart billig statshjälp, som i realiteten dock blir mycket dyr. Jag tror, att det hade varit riktigare att låta de båda affärsdrivande verken driva sin verksamhet affärsmässigt och ställa ett rundligt tilltaget anslag till Kungl. Maj:ts och livsmedelskommissionens förfogande för att därmed på ett för varje särskild plats lämpligt sätt gripa in.

Som frågan nu ligger, har jag emellertid intet yrkande, herr talman.

Greve Hamilton, Alexander: Jag har ej heller något yrkande att göra, men då jag icke i allt kan dela utskottets uppfattning, vill jag tillåta mig att göra några erinringar. De åtgärder, som ha föreslagits av utskottet, äro att betrakta som utslag av en allmän önskan att lätta det tryck, som under nuvarande kristid vilar på särskilt de mindre bemedlade. Om de skola föra till målet, synes mig dock tvivelaktigt. Att man på ett konstlat sätt nedpressar varans saluvärde, kan hämma det privata initiativet och sålunda medföra minskad tillgång på varan. Jag är ej heller tilltalad av vad som förekommer i motionärernas motivering och som omnämnes även i utskottets, nämligen att man skulle tillgripa kommunala maximipriser. Jag tror för min del, att det vore mycket olyckligt, om den vägen skulle följas.

Jag har som sagt intet yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

*Om underlättande för större samhällen i de nordligaste länen att erhålla ved från statens skogar.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 8 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om beredande av större möjlighet för städer och tät bebyggda samhällen i Västerbottens och Norrbottens län, att erhålla ved från statens skogar.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade motioner av lika lydelse, nr 58 i första kam-



maren av herr *Rosén* m. fl. och nr 115 i andra kammaren av herr *Wiklund* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att snarast möjligt sådana åtgärder vidtoges, att städer och tätt bebyggda samhällen i Västerbottens och Norrbottens län måtte beredas större möjlighet till erhållande av ved från statens skogar.

*Om underlättande för större samhällen i de nordligaste länen att erhålla ved från statens skogar.*  
(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Fahlén*, *Holmquist* och *Öberg*, vilka ansett, att visst tillägg bort göras till utskottets motivering.

Herr *Fahlén*: Herr talman! Det finnes, som vi veta, flera, som anse, att motiveringen till ett utskottsutlåtande, som mynnar ut i ett yrkande om avslag kan vara skäligen likgiltigt. Detta är emellertid icke förhållandet med mig, utan jag anser, att även en sådan motivering kan vara av rätt stor betydelse; och då jag icke kan gilla den motivering utskottet i förevarande betänkande förebragt för sitt avslagsyrkande, vilket jag biträder, anhåller jag att få säga ett par ord.

Jag vill då fästa uppmärksamheten därpå, att denna motion icke har till syfte att tillgodose önskemålet att under nu rådande speciella krisförhållanden skaffa billigare bränsle till de trakter det i motionen är frågan om. Detta önskemål har ju i åtminstone någon mån tillgodosetts genom det utskottets förslag, som kammaren nyss antagit. Motionärerna syfta här långt vidare. Motionärerna anse, att på grund av den i föl antagna skogslagstiftningen för Västerbottens och Norrbottens kustland för framtiden bränsletillförseln till städer och andra tätt bebyggda samhällen i dessa landsdelar kommer att bliva försvårad och möjligheten att få tillräckligt bränsle till och med omintetgjord, och för den skull påkalla de extraordinära åtgärder av riksdagen. Jag har då under utskottets behandling av denna motion framhållit, att därest det skulle visa sig — något som man ännu icke kan veta — att vid tillämpningen av den nya lagstiftningen sådana missförhållanden skulle yppa sig, att tätt bebyggda samhällen och städer bleve utan bränsle eller finge tillförseln därav väsentligen försvårad, den rätta vägen vore icke att, som motionärerna anvisa, genom särskilda statssubventioner skaffa bränsle till dessa orter, utan att överväga, huruvida icke lämpliga jämkningar i den sist antagna lagstiftningen bör ske för att undanröja dessa missförhållanden. Detta har utskottet icke velat vara med om, emedan det antingen förmenat, att den nuvarande lagstiftningen icke kommer att medföra sådana konsekvenser, eller också möjligen ansett, att lagstiftningen under alla förhållanden är bra, som den är.

Det har särskilt anförts, att ett tillägg, som jag m. fl. i reser-

Om under-  
lättande för  
större sam-  
hällen i de  
nordligaste  
länen att  
erhålla ved  
från statens  
skogar.  
(Forts.)

vation tillåtit oss föreslå till utskottets motivering, skulle inbjuda till ett yrkande att i otid få den nya lagstiftningen ändrad. Jag kan icke dela en sådan uppfattning. Betänkandets motivering i den form, vari det framlagts av utskottet, synes mig skäligen ologisk och träffar icke kärnpunkten i motionärernas framställning. Jag vill vidare säga, att därest det skulle visa sig, att lagstiftningen verkar så ogynnsamt, som av motionärerna befaras, det utan synnerlig svårighet borde kunna låta sig göra att genom lämpliga, väl avpassade jämkningar råda bot på detta förhållande utan att man behöver äventyra lagens huvudsakliga verkningar till skydd för ungsbogen i dessa landsdelar.

Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra, men jag har icke kunnat underlåta att med hänsyn till den divergens, som förefinnes bland utskottets ledamöter, göra detta uttalande till kammarens protokoll.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Jag skall be att för min del få till alla delar instämma i de ord herr Fahlén yttrat. Jag har icke heller något särskilt yrkande att göra, men jag vill påpeka, att den av herr Fahlén och mig m. fl. avgivna reservationen i fråga om motiveringen icke är utan all betydelse. Var och en, som följt med utvecklingen av lagstiftningen i övre Norrland, har väl lagt märke till hur olika uppfattningssätt gjorts gällande, då man bestämt den rayon inom vilken husbehovsvirke får avverkas och distribueras. Enligt förut gällande bestämmelser var området för husbehovsavverkning och detta virkes försäljning *hela lönen*. Kungl. Maj:t föreslog i proposition om ny skogslag vid förra riksdagen, att denna rayon skulle vara *hemman och med hemman i sambruk hörande fastighet*. Efter åtskillig betänketid och i samråd med kännare av dessa läns förhållanden föreslog emellertid utskottet och beslöt riksdagen, att rayonen skulle vara  *eget och angränsande skifteslag*. Det råder således ganska olika uppfattning i denna fråga. Nu påstå motionärerna, att det kommer att saknas ved i städer och vissa tätt bebyggda orter inom länet, och de förklara vidare, att den nya lagstiftningen är orsak härtil. På grund av dessa förhållanden anse de, att staten i *framtiden* måste se till, att vedbehovet fylles på annat sätt. Det är således ett *permanent behov* av att avhjälpa denna vedbrist, som motionärerna framhäva. Då ha vi reservanter ansett, att när man pekar på ovannämnda lag som orsak till detta befarade missförhållande, man väl också har anledning att taga under omprövning, huruvida icke denna av riksdagen och Kungl. Maj:t beslutade lag bör ändras. Det är detta vi tillåtit oss säga i det tillägg till betänkandets motivering vi i reservationen föreslagit.

Jag har intet särskilt yrkande.

Herr Petersson, Alfred: Herr talman! Då intet yrkande gjorts, skulle det kunna förefalla överflödigt att yttra något med anledning av vad reservanterna sagt, men då nu två stycken efter varandra uppträtt och framfört sina skäl för re-

servationen, kan det vara lämpligt att några ord sägas från det andra hållet. Jag vill då peka på att även reservanterna varit eniga med utskottets majoritet därom, att det ännu är för tidigt att bedöma, huruvida lagens verkningar varit sådana, som motionärerna säga, d. v. s. att den försvärat vedtillgången eller rent av vållat vedbrist. Detta ha även de båda reservanterna varit ense om, och det är alldeles klart, att så måste vara fallet, då denna lag först trätt i kraft den 1 januari i år. Om det nu är förhållandet, att man ännu icke kan konstatera, att denna förordning vållat några sådana missförhållanden, som det talas om, så anser jag för min del också, att det är för tidigt att peka på några vägar att undanröja dessa missförhållanden, som ännu icke äro konstaterade. Det är detta, som är den förnämsta anledningen till att utskottet intagit den ståndpunkt det har. Och för övrigt: kan det vara lämpligt, att kammaren och riksdagen utan någon särskild anledning uttala sig för ändring i en lagstiftning, som riksdagen antog förra året. Jag tror, att det i detta fall är bäst att, som man säger, låta var dag ha sin egen plåga, och skulle det framdeles visa sig, att sådana missförhållanden uppkomma, som motionärerna talat om, så blir det då tid att se till, på vad sätt dessa missförhållanden kunna undanröjas.

*Om underlättande för större samhällen i de nordligaste länen att erhålla ved från statens skogar.  
(Forts.)*

Jag yrkar således, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Asplund: Jag skall i all korthet be att få uttala min anslutning till vad herr Fahlén här anfört om att det torde bli nödvändigt att företaga vissa jämkningar i den nya skogslagstiftningen. Jag stöder mig därvid icke blott på förekomsten av i motionen omtalade missförhållanden, utan även på uppgifter från det järnverk, som finnes i Norrbotten, att svårigheter redan visat sig uppstå för träkolstillverkning från enskildas skogar i övre Norrland genom de stränga bestämmelserna om utsyning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 8 och 10 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion angående det av 1915 års riksdag beviljade anslaget till rätts hjälp åt vissa åbor och lägenhetsinnehavare, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 8 och 10 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 3, med anledning av herr Ekelunds motion, nr 90, om uppgörande av förslag till en snar och effektiv lagring av bränsle.

*Om uppgörande av förslag till lagring av bränsle.*

I en inom första kammaren väckt till dess andra tillfälliga ut-

*Om uppgörande av förslag till lagring av bränsle.*  
(Forts.)

skott hänvisad motion, nr 90, hade herr *Ekelund* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta uppgöra förslag till en snar och effektiv lagring av bränsle av olika slag och inom olika delar av riket.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade skäl hemställt, att första kammaren måtte besluta, att ifrågavarande motion icke skulle till någon kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Ekelund*: Som kammaren behagade finna, har utskottet hemställt, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda. Emellertid finner man av den motivering, på vilken utskottet grundar sin hemställan, att utskottet finner motionärens förslag synnerligen beaktansvärt, även om det allmänna skulle underkasta sig ekonomiska uppoffringar för dess realiserande. Vidare framhåller utskottet, att det bränsle, som under nuvarande kristid kan anskaffas inom landet och importeras utifrån, knappast räcker till den nödtorftiga förbrukningen för dagen och ännu mindre till någon avsevärd lagring. Jag kan icke finna annat, än att dessa omständigheter, på vilka utskottet pekat, egentligen borde ha varit goda skäl för ett bifall till motionen eller åtminstone till att utskottet uttalat sin sympati för att någonting åtgöres i motionens syfte. Då emellertid utskottet också pekar på att den fråga, som jag väckt i min motion, i alla fall kommer till kammarens behandling i samband med jordbruksutskottets yttrande rörande ett par motioner angående vår bränslepolitik, som blivit väckta i andra kammaren, av herrar Schotte och E. A. Nilson i Örebro vill jag icke nu upptaga kammarens tid.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr *Danström*: Herr talman! Utskottet har ingalunda saknat intresse och sympati för att något effektivt åtgöres i motionens syfte. Utskottet erkänner ju, att det mål, som motionären vill uppnå, är synnerligen beaktansvärt. Det är uppenbart, att i händelse denna motion väckts i behörig tid för att kunna komma under ständigt utskotts behandling, den hänvisats till jordbruksutskottet, dit tre motioner i samma ärende remitterats, av vilka en redan i dag föranlett beslut av kammaren, och två framkomma senare. Utskottet har sålunda ansett, att det huvudsakliga i motionärens framställning ligger under jordbruksutskottets förberedande behandling. Under sådana förhållanden har utskottet saknat anledning att hemställa om en skrivelse i det syfte, som motionären avser, och på denna grund yrkar jag bifall till utskottets avstyrkande hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition nr 77, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till Baltiska utställningen i Malmö år 1914.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet följande under sammanträdet avlämnade nådiga propositioner:

nr 80, angående anslag till en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation;

nr 85, angående förstärkning av arbetskrafterna å statskontorets riksbokslutbyrå; och

nr 86, angående ålderstillägg åt aktuarien i statistiska centralbyrån J. A. Carlson.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda under dagen avlämnade kungl. propositioner:

nr 81, angående ändring i gällande grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt; och

nr 82, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebo-stället Pålsboda nr 1 och Folkasboda nr 1 i Örebro län.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition nr 83, angående pension åt förre aktuarien vid Sveriges geologiska undersökning G. H. Santesson's änka Alma Johanna Santesson, född Lindberg.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade nådiga proposition nr 84, med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om ändrad lydelse av 8 kap. 25 § strafflagen.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av brand- och dyrkfria valv inom generalstabens ämbetshus;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av uppkommet överskott å anslag till uppförande av mässbyggnader för underofficerare och manskap vid vissa truppförband m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en laboratoriebyggnad å Karlsborg;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående verkställande av vissa tillbyggnadsarbeten m. m. vid Karlskrona grenadjärregementes kasernetablissemang i Karlskrona;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående er-

sättande från fjärde huvudtiteln allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av vissa förskottsvis utgivna medel för anskaffande av flygmateriel m. m.;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser om skyldighet för städer och vissa andra samhällen att bekosta fastighetsregisters uppläggande och förande m. m., dels Kungl. Maj:ts i punkten 28 under andra huvudtiteln gjorda framställning om anslag till bidrag till städer och därmed jämförliga samhällen till kostnader för inrättande av fastighetsregister, dels ock sex i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av väckta motioner angående brännvins- samt vin och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor; ävensom

bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt vissa befattningshavare vid postverket;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt vissa befattningshavare vid telegrafverket, ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt biträdena hos mynt- och justeringsverket A. E. Holmström och E. A. Zetterberg;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt myntgravören vid mynt- och justeringsverket J. A. Lindberg; samt

nr 17, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

---

Justerades tolv protokollsutdrag för denna dag.

---

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,03 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

---